Zeitschrift: Revue de linguistique romane
Herausgeber: Société de Linguistique Romane
Band: 79 (2015)
Heft: 315-316

Artikel: Els noms des peixos en alguerès
Autor: Corbera Pou, Jaume
DOI: https://doi.org/10.5169/seals-842226

Nutzungsbedingungen
Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften auf E-Periodica. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. Das Veröffentlichen von Bildern in Print- und Online-Publikationen sowie auf Social Media-Kanälen oder Webseiten ist nur mit vorheriger Genehmigung der Rechteinhaber erlaubt. Mehr erfahren

Conditions d'utilisation
L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. La reproduction d'images dans des publications imprimées ou en ligne ainsi que sur des canaux de médias sociaux ou des sites web n'est autorisée qu'avec l'accord préalable des détenteurs des droits. En savoir plus

Terms of use
The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. Publishing images in print and online publications, as well as on social media channels or websites, is only permitted with the prior consent of the rights holders. Find out more

Download PDF: 03.09.2025

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, https://www.e-periodica.ch

Els noms dels peixos en alguerès

1. Els estudis precedents dels noms dels peixos en alguerès

Al número 67 (2003) de la *RLiR*[1] exposava que l'alguerès és un dialecte de frontera del català, i en mostrava les principals característiques que justifiquen aquesta consideració, principalment degudes a la influència dels parlars sards veïns. Però en el vocabulari mariner, en general, l'alguerès es mostra com un dialecte de frontera no només amb els parlars sards, sinó amb els parlars itàlics occidentals i meridionals, des dels genovesos fins al sicilians i pullesos, passant pels toscans i lacians, com es pot comprovar a Corbera (2000). En el present article centraré l'estudi en els noms que reben 142 espècies de peixos conegudes a l'Alguer, i mostraré com efectivament en aquest camp conceptual tan específic l'alguerès és també un dialecte de frontera, en el qual conviuen noms catalans ben castissos amb noms d'orígens diversos dels dialectes itàlics pròxims.

El repertori publicat més antic[2] sobre els noms dels peixos en alguerès és una llista de 40 noms[3], sense identificació científica, que Blasco (1984, 226-227) inclou al paràgraf 556. En aquesta llista (les fonts de la qual no s'especifiquen) l'autor, en lloc d'establir l'etimologia de cada nom, intenta relacionar-lo amb una base catalana o d'una altra llengua. La llista és plena d'errors de transcripció i d'equivocades relacions amb les suposades bases, per la qual cosa té un valor escàs.

El 1986 Francesc Manunta i Pere Català i Roca presentaren una comunicació, *Noms de peixos en alguerès*, al II Congrés Internacional de la Llengua

---

1 «L'alguérais, un dialecte de frontière du catalan», pàgines 321-339.

2 Prescindint d'una petita llista de 17 noms, amb l'equivalent italià, que forma part de la «Parte V. Lessico. Raccolta dei nomi più usati» integrant de la *Grammatica del dialetto algherese odierno* de Giovanni Palomba, publicada a Sàsser el 1906.

3 La llista conté 45 noms, però n'hi ha 5 que no són de peixos, sinó d'altres animals marins.

Catalana, a l'àrea de Lingüística Social (debatuda a Mallorca). La comunicació es basa en informacions sobre els peixos extretes d'uns escrits de Carmen Dore (intel·lectual alguerès nat el 1869 i mort el 1954), i té valor únicament pel fet que treu a llum bastants de noms no fets públics anteriorment. Però, no havent pogut concretar els autors a quines espècies exactes corresponen aquests noms, sobre els quals només donen explicacions poc precises, la utilitat del recull és mínima. I refermant-se en el seu desig de mostrar la catalanitat algueresa, hi fan, a més a més, algunes suposicions d'identificació amb el nom català usual a Vilanova i la Geltrú[4] que són absolutament infonamentades i poc convincents.

El *Diccionari Català de l'Alguer* (1988), de Josep Sanna, és un magne aplec de l'alguerès contemporani fet durant 15 anys per una persona enamorada del seu petit país. El valor de la feina de Josep Sanna (malauradament traspassat tot just acabada d'editar) és immens i inqüestionable, perquè serva, salvant-los de l'oblit a què s'anaven abocant, nombrosos termes populars que han contribuït al llarg del temps a conformar la personalitat algueresa. Però Josep Sanna no era especialista en peixos, i si bé en recull molts de noms molt sovint els identifica erròniament o, simplement, no els identifica. Per tant, la seva obra en aquest tema té un valor molt relatiu: dóna indicis dels noms, de vegades encertats i de vegades equivocats, i molts de cops amb una ortografia no gens adequada.

Va ser el 1991 quan jo mateix vaig presentar el primer estudi en profunditat dels noms dels peixos a l'Alguer, com a part de la meva tesi doctoral sobre el lèxic alguerès a la Universitat de Barcelona. Hi estudiava les denominacions de 119 espècies identificades, de les quals establia la proposta ortogràfica, la pronúncia i l'origen etimològic. L'estudi complet, convenientment adaptat, va aparèixer publicat el 2000 (Corbera 2000).

Entre aquestes dues dates, el 1995 i el 1996, Rafael Caria va publicar un llarg treball que inclou també denominacions dels peixos, però mesclades amb altres denominacions de conceptes, objectes, animals i plantes del medi marí o que hi tenen relació, cosa que el fa difícil de consultar. En fa la identificació científica i intenta, quan ho troba convenient, establir l'ètim de la forma algueresa; però ho fa de manera molt esquemàtica i gens raonada, i per això moltes de vegades s'equivoca en una o altra dada o no és convincent. La seva aportació, però, ha estat tenguda en compte en aquest treball i hi faig referència sempre que és pertinent.

---

4 A partir del nom usual en aquesta població que aporta Xavier Garcia en el seu llibre *La vida marinera a Vilanova i la Geltrú* (Barcelona, Selecta, 1980).

2. El present estudi

Aquest nou estudi que present ara parteix del de 1991, però comprèn 23 espècies més, és a dir, n'inclou 142. La informació amb la qual he pogut establir aquesta nova llista dels noms dels peixos a l'Alguer ha estat obtinguda de fonts orals i de fonts escrites. Entre les fonts orals hi ha, d'una banda, els pescadors entrevistats per Orlonzo Parlangèli per a *l'Atlante Linguistico Mediterraneo* (ALM): Giuseppe Paddeu (a) [las karías], alguerès català, i Angelo Artisunk (a) [pul'èta], alguerès sard, els dies 20-21 d'abril i 2-3 de maig de 1963; i, d'una altra banda, els pescadors entrevistats per mi mateix en dos períodes diferents dels estius de 1984 i 1985: Bartolomeo Linardi, Antoni Manca, Remoldo Melone, Vittorio Monaco, Pino Caneo, Salvatore Sinis, Rafaele Tortora. Les fonts escrites són, essencialment, el *Lessico. Raccolta dei nomi più usati*, manuscrit inèdit de Giovanni Palomba (vocabulari temàtic alguerès – català – italià); i *Il gergo dei pescatori di Alghero*, 'Tesi di Laurea' de Giuseppina Pascalis presentada el curs 1988-1989 a la universitat de Sàsser. El coneixement de noves dades i, sobretot, l'accés a les enquestes inèdites de l'ALM, guardades a la Fondazione Cini de Venècia, m'ha permès ampliar i, en qualque cas, rectificar la meva primera llista, si bé la majoria dels noms i identificacions es mantenen tal com eren en aquell treball. De cada espècie identificada hi ha indicada la correspondència amb el qüestionari de l'ALM, quan hi és; i l'entrada està precedida de * quan l'única font d'aquell nom és l'ALM. En general, la transcripció fonètica és feta segons els principis de l'Alfabet Fonètic Internacional, però en els casos en què és citada literalment la resposta de l'ALM o en què aquesta és l'única font, la transcripció és la que proposa Parlangèli. Només en qualque cas molt concret, incapaç de reproduir els símbols usats per l'ALM, he optat per adaptar-ne la transcripció a l'AFI.

El nom científic de cada espècie és el proposat per Duran (2007 / 2010); i l'equivalència catalana és el primer nom proposat per aquest mateix autor. Si aquest no proposa cap nom com a estàndard, només hi ha l'equivalència científica; però si no proposa cap nom com a estàndard, però dóna qualque nom dialectal, un d'aquests és recollit en aquest treball. En qualque cas, el nom català és d'una altra obra (especificada).

La grafia dels noms algueresos s'ajusta a l'ortografia catalana quan són noms catalans normativitzats. Si són noms particulars algueresos, la grafia s'ajusta al màxim a l'ètim (si és conegut) o a la pronúncia, d'acord amb els principis ortogràfics catalans.

3. Llista alfabètica dels noms dels peixos en alguerès

Agerto m. [a'ʒɛltu]. 'Verat' (Scomber scombrus). L'enquestador de l'ALM (576) dubta si la vocal tònica és [ɛ] o [e]: [l aǵéltu (-è-?)]. Del liornès AGERTO (< *lagerto* < LACERTUM). N'hi ha altres variants semblants a tota la costa continental tirrènica. Segons Caria (1995) ja es documenta el 1788. Sanna (1988) escriu 'AGELTO'. L'ALM (577) recull, a més a més, el derivat [l aǵeltól] amb el significat de "lo sgombro giovane", que és un derivat diminutiu fet amb el sufix *-ol*.

Agulla f. ['guʎa] 'Agulla' (Belone belone). L'afèresi de l'*a-* és general a les Balears. L'enquestador de l'ALM (525) transcriu [l agúl'a], per una errònia interpretació pel context del conjunt fònic, que ha de ser [la gúl'a].

Al·lutsu m. [a'lutsu]. 'Espet' (Sphyraena sphyraena). A l'ALM 533 està transcrit [l alúzu]. Es diu ALLUZZU en els dialectes del sud de Còrsega i el nord de Sardenya, encara que és *arutsu* en sassarès. Al centre i al sud de l'illa és *lutsu*, mentre que a Sicília trobam *aluzzu/luzzu*. El manteniment de la [-l-] sembla indicar l'origen cors en l'alguerès. L''Esox lucius' de Sanna (1988), escrit 'ALUTZO', és un peix d'aigua dolça!

Alatxa f. [a'laʈʃa]. 'Alatxa' (Sardinella aurita). Encara que el nom és català, la pronúncia [l] intervocàlica indica la influència moderna de l'italià ALACCIA, possiblement a la vegada d'origen català. No és a Sanna (1988). Aquest nom no és recollit per l'ALM 520. (V. *Moixó*)

Alosa f. [a'ɾoza]. 'Aixàvol' (Alosa alosa) / 'Saboga' (Alosa fallax nilotica). Les dues espècies són molt semblants, per això no és estrany que siguin conegudes amb el mateix nom, cosa que també passa popularment amb *saboga* a la ribera de l'Ebre, on aquesta denominació és usual (Duran 2007, 262-264). *Alosa* (< llatí gàl·lic ALAUSA) pareix una denominació genuïna, però en català és rara, només recollida a Barcelona i a l'Alguer pel DCVB. En logudorès és també *saboga*. Sanna (1988) distingeix entre *saboga* (Alosa alosa) i *alosa* [alòza] (Alosa finta [= Alosa fallax nilotica]), però aquesta distinció pareix irreal, perquè ni correspon a les dades recollides a la meva enquesta ni es fa la distinció enlloc més. A l'enquesta de l'ALM (518), [l aróʃa] és la resposta a l''Alosa finta' (no hi ha altra *Alosa*).

Ambisua* f. [ambiʃúa]. 'Llampresa de mar' (Petromyzon marinus), segons l'ALM 691. L'*ambisua* és primàriament la sangonera, i el nom és alteració del logudorès *sambisua* (< llatí SANGUISUGA), per haver-se interpretat, ja en qualque parlar logudorès, que la *s-* corresponia a l'article (s'ambisua*). L'aplicació d'aquesta denominació a aquest peix és deguda al fet que s'aferra a la quilla de les embarcacions, com la sangonera s'aferra a la pell dels animals. També a Sóller i a Portocolom, Mallorca, s'ha recollit l'equivalent *sangonera* per a aquesta espècie (LMP i Duran 2007, 69).

Anguila f. [aŋ'giɾa] 'Anguila' (Anguilla anguilla). ALM 640. ALM 641: [l angirèta] 'anguilla giovane'. Composts: *anguila cabot* [ga'bot] (**Gabot* m. [lu gabót]. "Esemplare grosso di anguilla". ALM 642.); *anguila vera* i *anguila de mola* (Caria 1990, 119-120).

Anxuva f. [aŋ'ʃuva]. 'Anxova' (Engraulis encrasicolus). ALM 521. Del genovès ANCIÖA (< llatí vulgar APIUVA(M) < gr. APHÝĒ) per via directa, d'on prové igualment la forma general catalana. Formes semblants amb ['u] es troben a tota la costa lígur, així com a la meitat nord de Sardenya (gal·lurès *anciua*, sassarès i logudorès *azzua*...) i a l'italià

acciuga. Campidanès *anciova* pot venir del català. Caria (1995, 147) que escriu *anxova*, diu que és «val[encià] amb t[òni]ca /u/ x ass[imilació] de l'italià».

Aranya f. [a'ɾaɲa]. 'Aranya' (Trachinus draco). Compost: *aranya cabutzuda*. Per a la GEC, el nom d'*aranya* designa el gènere 'Trachinus', no una espècie en concret. ALM 630 / 631 / 632: [l aráńa] 'Trachinus draco' / 'Trachinus radiatus' / 'Echiichthys vipera'.

Aranya cabutzuda f. [a'ɾaɲa kabu'dzuɾa]. 'Aranya fragata' (Trachinus araneus). ALM 629: [l aráńa a kabuzúra]. És una alteració, probablement pel sassarès *cabu*, del nom català, que el DCVB recull a Barcelona, *aranya capçuda* (Trachinus radiatus). Caria (1995, 147) transcriu la forma algueresa, però l'escriu *aranya capçuda*, que considera veu catalana comuna en occidental. No és a Sanna (1988).

Areng m. [a'ɾeŋk]. 'Areng' (Clupea harengus).

Argentí m. [aɾʒen'ti]. 'Peix de plata' (Argentina sphyraena). L'ALM 522 dóna la pronúncia, més acordada a la norma algueresa, [l algentín]. Del genovès ARGENTIN, pel color argentat i perquè de la veixiga natatòria es treu una pólvora argentina usada en la fabricació de perles artificials. També hi ha *argentino* a Liorna; *algentin* a Olbia; *pisci argentinu* a Sicília. No és a Sanna (1988).

Ataca-escoll m. [takas'kol]/[atakas'kol]. 'Xucladit'[5] (Lepadogaster lepadogaster). És formació algueresa, semblant a les italianes *succiascoglio* o *tacca sasso* (Trieste). Sanna (1988): «ATACAESCOLL... (Remora remora).»

Bacallà m. [baka'ʎa]. 'Bacallà' (Gallus callarias).

Bardola f. [bal'dɔɾa]. 'Gatvaire' (Scyliorhinus stellaris). Probablement del salentí PARDOLLE (< (GATTA) PARDA). Són nombroses les variants de *gattopardo* o *liopardo* a tota la costa italiana. Sanna (1988): «BARDOLA... (baldòla)... (Scyliorhinus canicula).» ALM: v. *Gatibardu*.

Barqueta f. [bal'keta]. 'Vaca serrana' (Serranus scriba). Del genovès BARCHETTA. A Càller i a Olbia es diu *vaca*. Per a Sanna (1988) és el 'Serranus hepatus'. ALM 539 / 540: [la balkèta] Serranus scriba / Serranellus hepatus.

Bavosa f. [ba'voza]. (Família *Blenniidae*). 'Bavosa' és un dels noms catalans, propi sobretot de la costa nord de Catalunya, i és motivat per l'abundosa mucositat cutània dels peixos d'aquesta família (Duran 2010, 183). Segons els diversos informadors, se'n poden distingir com a mínim 3 varietats: la *bavosa areste* (Blennius sanguinolentus / Blennius gattorugine / Blennius basiliscus, segons Rafaele Tortora), la *bavosa de plana* (Blennius gattorugine, segons Caria 1995, 150) i la *bavóſa de fundál* (Blennius ocellaris, segons l'informador de l'ALM, 627). Per a Sanna (1988), la *bavosa* és concretament l'espècie 'Blennius pavo', mentre que per a l'informador de l'ALM la *bavóſa* és la 'Blennius gattorugine' (628). Hi ha, doncs, confusió en la identificació concreta de les diverses espècies, totes molt semblants.

Besuc m. [ba'zuk]. 'Besuc' (Pagellus acarne). Coromines pensa que el mot s'ha difús a les costes nord-mediterrànies a partir del castellà, on hauria arribat del gascó. Per això es basa sobretot en la major abundància d'exemples de *besugo* en castellà antic, front al català *besuc*, i en la presència massiva moderna de [bə'zuɣu] a les costes

[5] Duran (2010) no proposa cap nom estàndard per a aquesta espècie; *xucladit* és un dels noms que recull, propi de Menorca.

catalanes continentals. La raó de l'origen gascó-castellà del mot seria la fama del besuc del Cantàbric. Potser té raó Coromines, tot i que és difícil demostrar-ho[6], però el fet que *besuc* ja és també antic en català (des de 1313; DECL(l)C I, 784), que és precisament la forma algueresa, i que trobam *bezûgo* en genovès (*[besügu]* a Ventimiglia), em fa decantar cap a l'origen directament occità (provençal). Seria un cas extraordinari que el nom d'un peix conegut i pescat a la Mediterrània fos de procedència castellana fins i tot a Provença i Ligúria, quan la norma és, justament, en sentit contrari. Crec que és significatiu, en aquest aspecte, que tant Mistral com el DOF tradueixen l'occità *besugo/besuga* al francès «spare marseillais»[7]; i que Mistral qualifica la forma *besugo* de 'marsellesa'. Que la terminació provençal *['-o]* fos interpretada com de masculí en passar als parlars pròxims, no és gens estrany. I que en el català més septentrional, indubtablement més en contacte amb els pescadors provençals, s'hagi mantingut la forma original, tampoc no ens ha d'estranyar. Ara, pareix segur que el [bə'zuɣu] modern, com a nom del besuc del Cantàbric, el 'Pagellus bogaraveo' (o 'cantabricus'), és un castellanisme, perquè aquesta és una espècie comercialitzada des dels ports espanyols del nord de la península, molt consumida a terres castellanes. Sanna (1988) també recull el significat, en alguerès, de «Persona estúpida, poc desperta, poc viva». ALM 568 / 569: [lu baʃúk] 'Pagellus centrodontus' [= 'bogaraveo'] / 'Pagellus acarne'. (V. *Paragot.*)

Boga f. ['bɔɣa]. 'Boga' (Boops boops). ALM 575.

Brèvede m. ['brɛvede]. 'Rata' (Uranoscopus scaber). Del napolità PREVETE, en italià *pesce prete*. Barbier (1913, tom 56, 186), suggereix que el nom de *prevete* o *prete* (< llatí PRESBYTER) li ve del fet que té els ulls alçats cap al cel. Aquesta idea és recollida per Massignon (1962; en cors és *prete*, *preti*) i Secretan (1988). ALM 633: [lu péš prèvede]

Cabutxatu m. [kabu'ʧatu]. 'Marraix' (Lamna nasus). Del sassarès CABU CIATTU ? De fet, no he documentat el sassarès **cabu ciattu* com a nom de peix, però sí que existeixen els dos components per separat: *cabu* (= 'cap') i *ciattu* ('aplanat'). El significat, doncs, és 'cap aplanat', que coincideix amb l'explicació que me'n va donar B. Linardi: es diu *[kabuʧátu]* perquè té el cap un poc esclafat. El nom pot haver sorgit com a rèplica, o com a simple adaptació a una fonètica més familiar, del pullès *capuchiattu* (també 'cap aplanat'), nom d'una espècie més o menys semblant: l''Hexanchus griseus'. Segons Caria (1995, 153) és precisament aquesta el 'cabo-xato' [sic] alguerès, que creu agafat del napolità. No és a Sanna (1988). ALM 655: [lu gabućátu] 'Prionace glauca'. V. *Peix esbrillo.*

Canesca f. [ka'neska]. 'Ca marí' (Galeorhinus galeus). Del napolità CANESCA. Segons Sanna (1988) és l'espècie 'Charcharias ferox'.

Càntera f. ['kantaɾa]. 'Càntera' (Spondyliosoma cantharus). Sanna (1988): «CANTARA... Peix (Cantharus vulgaris).» ALM 564.

Cap-ronyús m. [kabru'ɲus]. 'Paona' (Trigloporus lastoviza). Del napolità CAPO-ROGNUSO, nom del 'Lepidotrigla cavillone' (molt semblant al 'Trigloporus'). A Mallorca i

---

6 Cal tenir present, però, que ja Barbier (1908-1926) s'havia plantejat aquesta possibilitat, sense arribar a afirmar-la (v. *RLaR*, 57 [1914], 297-298).

7 I el DECL(l)C, I, 785, aporta la traducció de "dorade marseillaise" feta per Pellegrini al seu *Dictionnaire Niçois.*

Menorca el *cap-tinyós* és l'‘Scorpaena notata'. No és a Sanna (1988). (V. *Òrgan* i *Cutxo*.)

Capó m. [ka'po]. ‘Cap-roig' (Scorpaena scrofa). És el toscà/lacià/cors CAPPONE, en genovès *cappön [kappún]*. Caria (1995, 155) creu que és l'espècie ‘Scorpaena notata', i ja documenta el nom el 1788. ALM 605 / 606: [lu kapó] ‘Scorpaena scrofa' / ‘Scorpaena porcus'.

Castanyola f. [kasta'ɲɔɾa] / [gasta'ɲɔɾa]. ‘Castanyoleta' (Chromis chromis). La castanyola catalana és generalment l'espècie ‘Brama brama' (Cat., Val., Bal.; GEC), però a Palamós i St. Feliu de Guíxols és probablement l'‘Anthias anthias' (DECL(l)C). Per això, la coincidència algueresa amb la denominació italiana (CASTAGNOLA) de la mateixa espècie pareix indicar la interferència italiana (o corsa, perquè és diu igual en cors: DCF, I, 283). L'informant de l'ALM coincideix amb els altres d'anomenar [gastañóra] el ‘Chromis chromis' (547), però també dóna el mateix nom al ‘Brama raii [Brama brama]' (546), i aquí coincideix aparentment amb la informació de Sanna (1988): «Peix assai petit, de color obscura (Brama raii).» Però fixem-nos que la descripció que aquest en fa correspon en realitat al ‘Chromis chromis', la qual cosa és indici que la identificació de Sanna està equivocada i hi ha confusió en el nom científic, i possiblement també passa això en la qüestió 546 de l'ALM. Compost: *Castanyola vermella*.

Castanyola vermella f. [kasta'ɲɔɾa / gasta'ɲɔɾa val'meʎa]. ‘Forcadella, dentó' (Anthias anthias). Pareix un calc de l'italià o del cors CASTAGNOLA ROSSA. No és a Sanna (1988).

**Castanyolel·lo* m. [lu kastañulèlu]. ‘Agulla tonyinera, trumfau' (Scomberesox saurus). ALM 524. Rep el mateix nom en el sard de l'Alguer: [su ɣastañulèllu] [k-]: ALM 524 AlgS. Però fora de l'Alguer, els noms sards són adaptacions de formes sud-itàliques: *castaurièddu*, *gastaurièddo* (Taranto), *gastaurièllo* (Nàpols i altres llocs; Costa 1846, 7 i 16), potser encreuades amb l'italià CASTARDELLA: *kastardéllu*, *kastandiéllu*, *kastauréliu*, *kastauréllu*, *kastauriéllu*, *gastardellu* (Atzori 1994, 48-49). Possiblement la forma algueresa és una deformació analògica de qualcuna d'aquestes variants, si bé el *castanyolel·lo* és molt diferent de la *castanyola*.

Catzo de re m. ['kadzu de/e 'rɛ]. ‘Donzella' (Coris julis (masc)). Del liornès irònico-metafòric CAZZO DI RE. També es diu *donzella*. Sanna (1988): «CATZODERE... Peix.» ALM 556.

Caval·la f. [ka'vala]. ‘Bis' (Scomber japonicus). Del genovès i toscà CAVALLA. Sanna (1988): «CAVAL·LO... pr: ... (kavállu). Peix (Scomber scombrus).» ALM 578.

Cavall marí m. [ka'val ma'ɾi]. ‘Cavall marí' (Hippocampus sp). Un dels informadors l'anomena *cavallutxo marí*. ALM 647.

Ceba f. ['seba].‘Veta' (Cepola rubescens). És un calc de l'italià CEPOLA. Segons Caria (1995, 183), *peix ceba* és un «neologisme metafòric». No és a Sanna (1988). ALM 549.

Colora marina f. [ku'ɾoɾa ma'ɾina]. ‘Serp de mar' (Ophisurus serpens). Formació algueresa paral·lela a la catalana. No és a Sanna (1988).

Cotx m. ['koʧ]. V. *Cutxo*.

Curri-curri m. ['kuri'kuri] ‘Malarmat' (Peristedion cataphractum). L'ALM 602 duu la transcripció fonètica [lu kúri kúri], que en el seu sistema equival a ['kuɾi'kuɾi] (és a dir amb fonema bategant intervocàlic) com a nom d'aquesta espècie; però Sanna

(1988) recull la denominació *curri-curri* (és a dir, amb fonema vibrant intervocàlic), que identifica amb el peix volador 'Exocoetus rondeletii'. Com que sabem que aquest diccionari és molt poc fiable en la identificació de les espècies marines, i vista la quasi coincidència formal de la forma de Sanna (1988) amb l'de l'ALM, pareix evident que és un cas d'error per les dues parts: l'enquestador de l'ALM, Orlonzo Parlangèli, poc acostumat al fonema /r/, va transcriure malament la resposta de l'enquestat; i Josep Sanna, poc expert en la identificació dels peixos, però distingidor perfecte de l'oposició /ɾ/ - /r/, escriu i transcriu la forma real, però la identifica malament. I és que el nom *curri-curri* és clarament un nom motivat: *curri* és la tercera persona del present d'indicatiu de *currir* 'córrer', perquè una característica d'aquest peix és que «es desplaça pel fons gràcies als radis digitiformes de les aletes pectorals» (HNPPCC 11, 357), és a dir *curri-curri* (corre-corre) pel fons. Segons Barbier (1908-1925, 63 [1925], 26-27), aquest nom també existeix en toscà (*corri-corri*: 'Trigla lineata') i napolità (*curri-curri* 'Peristedion cataphractum'), cosa que pot suggerir que en alguerès sigui una adaptació d'aquests parlars, sobretot del napolità, amb el qual coincideix del tot. És probable la responsabilitat napolitana també en aquest cas, però en qualsevol cas l'adopció de la denominació napolitana hauria estat facilitada per la coincidència formal amb l'alguerès *curri* de *currir*. La motivació podria haver nascut efectivament en napolità i ha estat plenament adoptada en alguerès[8]. No n'he sabut trobar cap nom en sard; ni tan sols n'hi dóna l'informador sard alguerès de l'ALM.

Cutxo m. ['kuʧu]. Segons l'informador R. Tórtora és l'espècie 'Callionymus maculatus' (català 'pau, ferrapedres'), però l'informant de l'ALM diu [lu péš kúćću] a les espècies 'Trigla lyra' / 'Aspitrigla obscura' / 'Trigla lucerna' / 'Eutrigla gurnardus' / 'Lepidotrigla cavillone' (ALM 597 / 598 / 599 / 600 / 601), d'una altra família i bastant diferents de la primera. Probablement tots dos tenen raó i en realitat l'origen dels dos *cutxos* és diferent.

El *['kuʧu]* 'Callionymus maculatus' pot ser perfectament l'aplicació extensiva del nom del mamífer domèstic 'cutxo' (Canis lupus familiaris), amb la mateixa motivació que ha permès que a l'àrea de Tarragona en diguin 'guineu', un altre mamífer terrestre (DCVB);

El *['kuʧu]* aplicat a algunes espècies de la família *Triglidae* és probablement l'adaptació, influïda pel *cutxo* mamífer, de les donominacions *cuoccio* (napolità) i *cocciu* (sicilià) (< COCCYX, d'origen grec), que en aquests parlars també s'apliquen a diversos tríglids.

Possiblement té aquest mateix origen *cotx*, recollit d'un sol informant, però molt fiable (B. Linardi). Segons aquest, és l'espècie 'Dactylopterus volitans' (català 'xoriguer'), la qual, encara que d'una família diferent, té molta de semblança amb els tríglids: «Una ressemblança superficial amb els tríglids, amb els quals comparteixen la capacitat d'emetre sons, juntament amb les dimensions de les pectorals que suggereixen una capacitat de volar o planar fora de l'aigua va motivar el nom de *Trigla volitans* aplicat per Linneu a l'espècie europea.» (Duran 2010, 281). És la mateixa raó que justifica el nom català (Costa de Llevant) de 'juliola voladora' per a aquesta mateixa espècie, perquè 'juliola' és primàriament l'espècie 'Trigla lucerna'. Sanna (1988) recull el nom, però no l'identifica amb cap espècie: «CUTXO... 3) Peix.» (V. *Òrgan.*)

---

8 No són creïbles les elucubracions etimològiques de Barbier, que veu en *curri-curri* una veu onomatopeica per a cridar les gallines en alguns parlars nord-itàlics, que hauria passat a designar un peix com altres noms d'animals terrestres.

Déntol m. ['dentul] 'Déntol' (Dentex dentex). ALM 565.

Dona de muru f. ['dɔna e 'muɾu]. 'Fura negra' (Gaidropsarus mediterraneus). És una aplicació extensiva del nom del mamífer salvatge *dona de muru* (Mustela nivalis), semblant a les de *fura* de l'àrea de Tarragona i *mostel* de Mallorca. No és a Sanna (1988). Segons Caria (1995, 160) és l'espècie 'Onos tricirratus' (= Gaidropsarus vulgaris), que és la 'fura blanca'. Sent dues espècies quasi idèntiques, només diferenciades pel color, pot ser que la mateixa denominació serveixi per a les dues; és a dir, que els pescadors no les distingeixin o ho facin com en català: *negra* i *blanca*. (V. *Mòllura*.)

Donzella f. [dun'zeʎa] (Coris julis (masc.)). Compost: *donzella de terra/d'escoll*. També es diu *catzo de re*. L'ALM 556 transcriu [la dunzèl'a], però la pronúncia amb [e] és avalada per Sanna (1988).

Donzella de terra/d'escoll f. [dun'zeʎa de 'tera], [dun'zeʎa des'kol] (Coris julis (fem.)). Formació pròpia algueresa, motivada per la marcada diferenciació sexual en aquesta espècie. No és a Sanna (1988).

Escrita arenosa f. [as'kɾita ɾe'noza]. 'Rajada estrellada' (Raja asterias). L'alguerès usa exclusivament la denominació *escrita* per al gènere 'Raja'. La combinació *escrita arenosa* és autòctona. (V. *Escrita llisa*.)

**Escrita de àliga* f. [la skríta de áriγa]. 'Rajada caputxa' (Raja oxyrinchus). ALM 676. L'*àliga* és l'alga en alguerès (i sard logudorès).

**Escrita de (a)rena* f. [la skríta de rréna]. 'Rajada morella' (Raja macrorhynchus [= Raja batis]). ALM 675. No és clar si realment l'informador va dir [rréna] o l'enquestador, influït per l'italià, va sentir [rréna]. Però és evident que el nom és *escrita de arena*, perquè 'rena' no és res en alguerès.

**Escrita d'escolls* f. [la skríta d skòlz]. 'Rajada clavellada' (Raja clavata). ALM 677. *Escoll* és 'escull' en alguerès.

Escrita llisa f. [as'kɾita 'ʎiza]. 'Rajada de Sant Pere' (Raja miraletus). Coincideix amb el campidanès (SCRITTA) LISA, on podem veure, d'altra banda, la influència del lacià/napolità/sicilià *monaca/raja liscia*. No és a Sanna (1988). Per a l'informant de l'ALM (680 i 681), tant la 'Raja asterias' com la 'Raja miraletus' són [la skríta l'íʃa].

Escrita pedrosa f. [as'kɾita pa'roza]. 'Rajada clavellada' (Raja clavata). En aquest cas el calc és del napolità RAJA PETROSA. Sanna (1988) recull el nom, però no l'identifica. L'informant de l'ALM anomena [la skríta parróʃa] la 'Raja fullonica' i la 'Raja radula' (ALM 678 / 682), mentre que especifica [la skríta parróʃa máskra] com a denominació de la 'Raja alba' o rajada blanca, de la qual destaca [lus eskullonz] 'els collons' (ALM 679).

Esparrall m. [aspa'ral] 'Esparrall' (Diplodus annularis). ALM 562.

Esquadro m. [as'kwaðɾu]. 'Escat comú' (Squatina squatina). De l'italià SQUADRO. No és a Sanna (1988). Caria (1994, 64) troba encara *escat* el 1526. ALM 670.

**Estocafís* m. [lu stokafís]. 'Maire' (Micromesistius poutassou). ALM 621. Adaptació de la veu toscana STOCCAFISSO, amb el mateix significat, d'origen holandès i inicialment aplicada al bacallà.

Estrumbo / Estrúmbol m. [as'tɾumbu] / [as'tɾumbul]. 'Melva' (Auxis rochei). Del genovès STRÖMBO / STRÖMBOLO (< SCOMBRUM), d'on també el cors *strùmbulu*; campidanès

strumbulu, *strumbu*; gal·lurès *istrumbulu*. Caria (1995, 167) escriu 'Estrombol' [sic], tot i admetent la pronúncia [astrúmbul]. No és a Sanna (1988). ALM 579.

Esvariada f. [azvaɾi'aɾa]. 'Variada' (Diplodus vulgaris). La forma original catalana ha estat modificada pel verb alguerès *esvariar*, si no es tracta d'una aglutinació de l'article, com pot fer imaginar la lectura de «Las variadas» que Caria (1990, 132) troba a un document de finals del setcents. Es diu també *Sant Antoni*. Sanna (1988): «ESVALIADA... Peix.» ALM 561.

Falcona f. [fal'kona]. 'Escurçana' (Dasyatis sp). Creació autòctona paral·lela a la catalana *milana* (Myliobatis aquila). Ha de ser antiga, perquè avui en dia *falcó* no es diu en alguerès. Caria (1995, 107) assegura que és l'espècie 'Myliobatis aquila' i que és un nom pres del cors. Sanna (1988): «FALCONA... Peix.» ALM 683 / 685 / 686 / 687: [la falkóna] 'Myliobatis aquila' / 'Mobula mobular' / 'Dasyatis pastinaca' / 'Dasyatis violacea'; ALM 688: [la falkòna mònǵa] 'Gymnura altavela'.

**Falcona de (a)rena*. F. [la falkóna de rréna]. 'Peix bisbe' (Pteromylaeus bovinus). ALM 684. Com en el cas de l'*escrita de (a)rena*, crec que és una mala interpretació o transcripció, influïda per l'italià, de *falcona de arena*, nom justificat perquè viu sobre fons fangosos o arenosos (Duran 2007, 227)

Figa f. ['fiγa]. 'Capellà' (Trisopterus minutus capelanus). És el napolità (PESCE) FIGA, o el toscà i sicilià FICA. Sanna (1988) i Caria (1995, 168) coincideixen a identificar aquest nom amb el 'Stromateus fiatola', un peix molt diferent. ALM 620.

Fraliarju m. [fɾaɾi'alʒu]. 'Canari / saig o tord roquer' (Symphodus (Crenilabrus) mediterraneus/doderleini). És una aplicació metafòrica del nom *fraliarju* 'ferrer'. Sanna (1988): «FRAILARJO... Peix.»

Fusil m. [fu'zil]. 'Agulleta d'alguer' (Syngnathus acus). És una altra aplicació metafòrica, en aquest cas de l'objecte *fusil* 'fusell, escopeta', per la forma prima i allargada del peix. Sanna (1988): «FUSIL... peix.»

Gallinassa f. [gaʎi'nasa]. 'Rap' (Lophius sp). És un encreuament entre *gallina*, una espècie d'escórpora a Palamós i St. Feliu de Guíxols (DECL(l)C), i el genovès, nom d'aquesta espècie, BUDDEGASSA, format sobre la base *buddego* que significa "embalum, bolla", per la voluminositat del cap (*büdegu* és el nom del 'Lophius budegassa' a Ventimiglia; Azareti 1968-70: 421). Sanna (1988): «Lophius piscatorius». L'informant de l'ALM distingeix [la gal'ináʃa] 'Lophius piscatorius' (634) de [la gal'ináʃa de fundál] 'Lophius budegassa' (635). Potser aquesta distinció es basa en el fet que la segona en època reproductiva (fi de la tardor a començament de l'hivern) es desplaça a foneres majors.

Gat m. ['gat]. 'Gat, gató' (Scyliorhinus canicula). ALM 650.

**Gatibardo* m. [lu γatibáldu] (Scyliorhinus stellaris). ALM 651. Pareix el genovès GATTOBARDO, però podria ser simplement una adaptació fonètica sarda de l'italià GATTOPARDO o d'una altra de les seves variants itàliques. (V. *Bardola*.)

Gerret m. [dʒa'ret]. 'Gerret ver' (Spicara smaris). Del llatí GERRES amb sufix diminutiu. Aquest nom és confusionari respecte a l'espècie a què correspon. Mentre que el *gerret* mallorquí és el mateix que l'alguerès, per a la GEC el *gerret* és la 'Maena chryselis' [= 'Spicara flexuosa Raf.'], i el DCVB i el DECL(l)C són poc precisos en l'espècie. ALM 559: [lu ǵarrèt].

Gorball m. [gulbál]. 'Corball' (Sciaena umbra). *Corball* és considerat pel DCVB, que el caracteritza «de color negre», derivat de *corb* (< CORVUS, ocell *Corvus corax*); i igualment l'hi considera el DECL(l)C, sense però fer cap referència al color; el fet és que aquest peix no és negre, sinó «bru fosc» (Duran 2010, 28) i és més probable que els seus noms catalans (*corbo*, *corba*, *corball*)[9] estiguin motivats per *corb* (< CURVUS), per la forma marcadament corbada del seu dors («perfil dorsal fortament enarcat», diu Duran 2010, 28); en el cas de *corball* aquesta possibilitat és més coherent amb la seva formació amb el sufix *-all* (v. *2. CORBALL* al DCVB). Fixem-nos que els noms de peixos agafats d'animals terrestres ho són amb la mateixa forma (*alosa*, *aranya*, *xoriguer*, *fura*, *mostel*, *llop*, *gat*, *rata*, *tord*, *moixó*; alguerès *cutxo*, *dona de muru*, *matxoni*); qualcuns ho són en femení: *milana*, *falcona*, *paona*; i qualcun amb un derivat valoratiu: *gallineta*, *gató*, *llobarro* (*llobina* és probablement un castellanisme modern). Com a nom de peix, *corball*, derivat no valoratiu de *corb* 'ocell', és una formació irregular; en canvi, com a derivat de *corb* adjectiu, amb una motivació inicial d''objecte que fa corba', és plenament normal (com *blancall*, *menudall*, *secall*). Tanmateix, en el cas de *corbo* i *corba* hi hauria pogut haver una atracció formal a *corb* (< CORVUS), afavorida per tants d'altres noms d'animals terrestres aplicats a peixos, que justificaria la pronúncia ['kɔɾβo] (Santa Pola), ['kɔɾβa] (Cullera i el Grau de Castelló), ['kɔɾβɛ] (Vinaròs) i ['kɔɾβə] (Eivissa), segons l'ALM 542, el LMP 557 i el DCVB (3, 517a); en canvi, les pronúncies ['koɾβa] de Sant Carles de la Ràpita, l'Ametlla, Peníscola i el Port de Borriana (ALM 544, LMP 557), i ['koɾβə] de l'Escala, Vilanova i la Geltrú[10] i Cambrils (ALM 544; Navarro 2012, 230), serien

[9] El DCVB també dóna *corb* com a nom del *Sciaena umbra* a València, però aquesta variant no està confirmada pel LMP ni per l'ALM ni per cap altre recull ictiològic (v. Duran 2010, 24-25). Quant a *corbina*, nom aplicat confusament als diversos escènids, les dades posen de manifest que és un castellanisme del segle XX: ni el diccionari Aguiló, ni el DCVB, ni el DECLC, ni el CICA ni el DTCA, ni els volums publicats del projecte *Scripta* (Mallorca, Menorca i Eivissa) n'aporten documentació antiga, anterior al segle XX. Les úniques formes antigues recollides en aquestes obres són *corball*, *escorbay* i *corba*. Igualment, només trobam *escorbay* als diccionaris i vocabularis mallorquins i menorquins del XIX, o *corball* als diccionaris catalans del mateix segle, com també al diccionari de Pere Torra (1701). Només al Diccionari Aguiló (1914) hi ha un esment de *corbina*, del segle XVI a València, sense, però, saber què vol dir: "derivat de *corb* (?)". L'única referència que n'hi ha del segle XIX és la de Barceló i Combis (1868) com a pròpia de Mallorca i d'Eivissa, que consider molt dubtosa. No és fins ja ben entrat el segle XX que la recullen alguns ictiòlegs, no sé si encertadament, de les Balears i de Tarragona (Duran 2010, 24). I és a les grans obres lexicogràfiques i dialectològiques d'aquest segle que és documentada com a forma viva en català: el DGLC de Fabra la incorpora com a sinònim de *corball*, el DCVB la situa a València i a Tarragona (però només en dóna la pronúncia de València); el DECL(l)C la documenta a Palamós, l'Escala, Cadaqués, St. Feliu i Tossa; l'ALM la troba a l'Escala, Cullera, Port d'Andratx; i el LMP la situa a Blanes, Arenys de Mar, la Vilajoiosa i Eivissa. En definitiva, crec que és clar que la *corbina* catalana no és, com suposen DCVB i DECL(l)C, derivada directament del llatí CORVINA, sinó que és l'adopció moderna (innecessària a la llengua normativa) del castellà *corvina*, aquest sí documentat a la llengua antiga.

[10] El LMP dóna ['kɔɾβə] per a Vilanova i la Geltrú, però l'anotació original de F. de B. Moll en l'enquesta per a l'ALM és clarament [o]. Podria ser, naturalment, que hi hagués vacil·lació segons els parlants.

la mostra del manteniment de l'origen CURVUS. També ho seria formalment, bé que fonèticament modificat, el *corbo* de Santa Pola, perquè aquesta forma només està documentada històricament com a provinent de CURVUS (v. DCVB i DECL(l)C) i és inexistent com a provinent de CORVUS[11]: *corb* és l'única forma recollida al migjorn valencià com a nom de l'ocell (Fidel *et alii*, 2014, 148); si el nom del peix fos el mateix que el de l'ocell no existiria la dualitat *corb* 'ocell' - *corbo* 'peix'.
Blasco (1984, § 88) dóna a entendre que el canvi [k-] > [g-] de determinades veus algueres és un fenomen d'evolució pròpia catalana: «La presenzia della sonora G in posizione iniziale in algh. è ascrivibile ad anteriore lenizione di C- cat. in clausola sintattica.» I en posa, literalment, els següents exemples:

CORVACULU:	cat. "corball", algh. gorb.ál *[sic!]*
CANCRU:	cat. "cranc", algh. gránk (ma cat. ant. "granc" - "vides"-, ven. "granzo", sd. "grancu")
CONGER:	cat. "congre", algh. gróng.a
CARDU:	cat. "card", algh. gált
CHARROBA:	cat. e algh. garrófa
CROCU:	cat. e algh. gròk
CATTU:	cat. e algh. gát
CARBONE:	cat. "carbó", algh. galbó
	cat. "corbata", algh. golb.áta *[sic!]*

No es pot, però, considerar tots aquests casos com a mostra d'una tendència pròpia catalana a la sonorització «en clàusula sintàctica», com pretén Blasco. De fet, CROCU i CATTU ja havien sonoritzat en llatí vulgar (cf. antic italià *gruogo*, castellà i portuguès *gato*, italià *gatto*, sard *gattu*, etc.), igual que alguns altres mots no sistematitzables, la majoria dels quals, però, tenien en comú la provinença no llatina (grega, cèltica, germànica, etc.; Meyer-Lübke 1890-1906, I, § 418); i CHARROBA és un arabisme (HARRÛBA) adaptat de manera desigual en romànic (portuguès *alfarroba*, castellà *algarroba*, occità *carrova* i *garrova*, francès *caroube*, italià *carruba*...) (REW 2337 i 4059[a]; i DECL(l)C, IV, 397 i 667). Els altres exemples adduïts per Blasco s'expliquen tots per la influència fonètica sarda o la interferència italiana (vegeu *Grongue* més avall). En sassarès i logudorès, efectivament, la sonorització de [k-]/[kr-] en [g-]/[gr-] es produeix sempre després de vocal en la frase:

sassarès	*cani* [lu 'ɣani]
	colori [lu ɣu'ɾoɾi]
logudorès	*cane* [su 'ɣane]
	chena [sa 'ɣena]
	crau [su 'ɣɾaw]
	corvu [su 'ɣolvu]

(Sassu 1963, 43-47; Pittau 1978, 24.)

Com que la freqüència d'aparició d'aquests mots darrere l'article o una altra vocal és molt més gran que no en posició inicial o darrere consonant (pensem que tant el

[11] El ['kolbu] alguerès és un sardisme (Corbera 2000, 81).

sassarès com el logudorès conserven les vocals finals llatines –bé que el sassarès les ha reduïdes a *-a*, *-i*, *-u*), en alguerès són precisament les variants sonoritzades les que s'han naturalitzat o han influït la pronúncia original catalana, d'on les formes resultants *gorball*[12], *granc*[13], *gard*, *garbó*, *gorbata [gulbáta]*, etc.
Gorb, nom de l'ocell, es troba en rossellonès (DECL(l)C, II, 922), però és una intromissió llenguadociana (ALB, 147).
Per a Sanna (1988) el *gorball* és l'espècie 'Umbrina cirrosa' (v. *Ombrina*). Caria (1995, 158), transcrivint la pronúncia algueresa, escriu *corball*, sense explicar les raons de la no correspondència gràfica. ALM 543 / 544: [lu gulbál] 'Sciaena umbra' / 'Corvina nigra'.

Grívia f. ['gɾivia] 'Grívia' (Labrus viridis). És el nom més general en català d'aquesta espècie (DCVB, DECL(l)C, Nadal 1981), però la GEC dóna el nom de *grívia* a l'espècie 'Labrus bergylta', de distribució atlàntica. Sanna (1988) copia aquest error, sense adonar-se que és un peix que no es troba a la Mediterrània, excepte a l'àrea sud-occidental pròxima a l'estret de Gibraltar. ALM 551: vegeu *Tordo*.

Grongue m. ['gɾonga]. 'Congre' (Conger conger). És un encreuament entre el nom català i l'italià GRONGO, del qual són agafades les formes sardes, logudorès/campidanès *grongu*, logudorès septentrional *ingronga* (DES). Caria (1995, 157) diu que hi ha una metàtesi amb pas de *c* > *g*, que no justifica. Caria (1994, 64) troba encara *congras* el 1526. Sanna (1988): «GRONGA.» ALM 645.

Janquet m. [dʒaŋ'ket] (Aphanius phasciatus). És una espècie desconeguda a les costes catalanes. El nom és agafat del genovès GIANCHETTI, 'Aphia vera' (Casaccia 1878), espècie desconeguda a l'Alguer, però de mida semblant a l''Aphanius'. Del mateix origen són el català central *xanguet*, aplicat indistintament als gèneres *Aphia*, *Crystallogobius* i *Pseudaphya* (Duran 2010, 151), i el mallorquí *jonquillo* (< *jonqueti* [< *gianchetti* x *rossetto*] x *jonquillo*, nom d'una planta), 'Aphia minuta'. Caria (1990, 128) diu que és l''Atherina boyeri' (un gènere bastant diferent) i que ja es troba al «fine Settecento». En canvi, Caria (1995, 173) diu que és la 'Clupea [Sprattus] sprattus', també molt diferent, a més d'indicar el sard *gianchettu* (que també és un genovesisme) com l'origen del nom alguerès. Per a Sanna (1988) és també la 'Clupea sprattus'.

Júcula f. ['dʒukuɾa]. 'Xucla blanca' (Spicara flexuosa). El mot alguerès és una deformació del català general *xucla*, probablement per influència de l'alguerès *jócula* 'petxina'. El castellà *chucla* és probablement un catalanisme, com ho és el campidanès *ciúccara* ('Spicara maena', DES); i al dialecte genovès de Ventimiglia trobam *ciòcula*: «simile [a la 'Maena maena'] ma più grande e di colore chiaro» (Azaretti 1968-70, 418). Ara bé, una variant en *j-*, al costat d'una altra en *s-*, apareix també en provençal: «JUSCLE, SUSCLE, s.m. Espèce de mendole, *maena jusculum* (Cuvier), poisson de mer...» (Mistral, II, 170). I encara una altra en *ch-* és pròpia de Marsella: *chusclo* (Barbier 1908-1925, tom 56 [1913], 205-206). ¿Quin és, en darrer terme, l'ètim de totes aquestes variants? Barbier 1908-1936, *l.c.*, opina que en català i occità

---

12 També en campidanès tenim *g-*: *gorbagliu*.

13 En realitat, el logudorès *grancu* no és un simple al·lomorf de **crancu*, sinó la forma única, agafada del napolità *granco* o del sicilià i calabrès *grancu* (DES, I, 586). Tanmateix, respecte a l'alguerès ha actuat com si s'hagués tractat d'una variant similar a *gorbagliu*, *gardu*, etc.

es tracta de postverbals de *xuclar* i *chusclar/jusclar*, però no sap explicar per quines raons aquests peixos haurien rebut aquest nom, cosa que sí fa el DECL(l)C (IX, 599): «a causa de la boca protràctil d'aquesta espècie». *Xuclar* i *chusclar/jusclar* són segurament formes provinents del llatí vulgar *SUCTULARE 'xuclar' (d'on, també, italià *succhiare*; DECL(l)C, IX, 596-597), modificades en la seva evolució per influència onomatopeica. Vegeu que tant *xucla* com *xuclar* apareixen amb *s-* a la llengua antiga (DCVB, 10, 966-966). La variant ventimigliesa podria ser una adaptació de la provençal o la catalana, perquè el nom genovès general és *ménoa*. Caria (1995, 197) l'escriu 'xuc(o)la', mantenint la mateixa pronúncia. Sanna (1988): «JUCOLA... Peix assai símil al gerret.»

Llampuga f. [ʎam'puɣa] (Coryphaena hippurus). L'origen del mot és molt dubtós (DECL(l)C, V, 61-62). En qualsevol cas, l'ètim possible llatí *LAMPUSA seria un hel·lenisme. És un peix poc conegut i apreciat a Sardenya i, per això, poc conegut a l'Alguer. Només l'he obtengut de PL, i no és a Sanna (1988). L'informant de l'ALM (545) en dóna la forma italiana: [l ampúga]

Llengua f. ['ʎeŋgwa]. 'Palaia-guarda-la-vida' (Citharus linguatula). És una aplicació metafòrica del substantiu *llengua*, per la forma de l'animal. N'hi ha altres casos en català: *llengua de St. Pau* (Microchirus ocellatus) a Menorca (DCVB/Nadal 1981), *llengua de gat* (Symphurus nigrescens; Nadal 1981); *llengua de bacallà* (Molva molva) a Tarragona (DCVB; recollit per Duran 2007, 376). En italià ès *linguattola*. No és a Sanna (1988).

Llissa f. ['ʎisa]. 'Llissa' (Mugil sp). Composts: *llissa de marina*, *llissa vera*. De manera molt genèrica, se'n diu també *peix d'estany*. Sanna (1988): «Mugil cephalus». ALM 526 / 527 / 528 / 529 / 530: [la l'iʃa] 'Mugil cephalus' / 'Mugil capito' [= 'Liza ramada'] / 'Mugil auratus' [= 'Liza aurata'] / 'Mugil saliens' [= 'Liza saliens'] / 'Mugil chelo' [= 'Chelon labrosus']. Col·lectiu: [lu l'iʃam], ALM 526.

Llissa de marina f. ['ʎisa ðe ma'rina]. 'Mújol' (Mugil cephalus). ALM 526: simplement [la l'iʃa]. No és a Sanna (1988).

Llissa vera f. ['ʎisa 'vera] 'Llissa vera' (Chelon labrosus). Es diu també així a Tarragona, Menorca i Eivissa. Caria (1995, 174) en diu *llissam ver*. No és a Sanna (1988).

Llissam de clapà m. [ʎisánde kra'pa]. 'Llissa de cap pla' (Liza ramada). És una deformació, per canvi analògic de sufix (*llissam = pinsam*, *bestiam*...) i metàtesi (*cap pla > cla(p)pà*) del català *llissal* (DCVB) *de cap pla*. *Llissa de cap pla* es diu a Menorca (DCVB). Segons Caria (1990, 124) és *llissa de crepar*, en què l'italianisme *crepar* (< *crepare*) s'explicaria perquè és pescada amb explosius (!). No és a Sanna (1988).

Llistró m. [ʎis'tro]. 'Llissa fusany' (Liza saliens). És indubtable que aquest nom té relació amb el napolità *lustro* 'Mugil auratus' (Costa 1845, 20), amb el qual s'ha d'haver encreuat el català *llissó* "llissa petita" (DCVB). Tenguem en compte que la 'Liza saliens' és la més petita de les llisses més comunes i conegudes. Caria (1990, 125) explica aquesta forma així: «Ci si trova infatti davanti ad un probabile caso di dissimilazione con cambio di una *s* in *t*, ed un rafforzamento per l'aggiunta di una *r* in funzione onomatopeica, il cui esito finale è appunto *llistró*.» Sanna (1988): «LLISTRÓ... Qualitat de llissa.»

Llop m. ['ʎop]. 'Llop, llobarro' (Dicentrarchus labrax). *Llop* també es propi de Mallorca (amb *llobarro*), Menorca i Tarragona. De l'ALM 541 recull el DECL(l)C (V, 257b) la

pronúncia *[lu ʎúp]* a l'Alguer, que Coromines justifica així: «amb ú contaminada del sard». L'única pronúncia recollida per mi (oral i escrita) és ['ʎop], però pot haver-hi pescadors contaminats pel sard *lupu* (< italià LUPO), com l'entrevistat per a l'ALM. Ja en llatí es deia LUPUS aquest peix, d'on ha passat a tots els parlars romànics.

Mabre m. ['maβra] 'Mabre' (Lithognathus mormyrus). Per a l'informant de l'ALM (570) és de gènere femení: [la mábra].

Mata-soldat m. [matasul'dat]. 'Xucla' (Spicara maena). El mateix compost es troba també a Eivissa, Port-Vendres (Barbier 1908-1936, tom 58 [1915], 320) i al Grau de Castelló (LMP), i en la forma de plural *mata-soldats* és documentat pel LMP a Santa Pola i és recollit per la GEC, pel DCVB (que no el situa) i per la *Nomenclatura oficial española* amb la indicació de «Levante». És motivat per la seva nul·la qualitat gastronòmica. També es diu *mèndola*.

Matxoni m. [ma'ʧoni]. 'Gòbid' (majoritàriament del gènere Gobius). Adaptació del napolità MAZZONE, que en sicilià és *mazzuni*. Derivats i composts: *matxoneddu* (i en sicilià, *mazzuneddu*), *matxoni d'escoll, matxoni blanc de arena* (gòbids de roca i d'arena). Segons el DCVB, en alguerès és *cabot*, com a les Balears, però aquest nom no és recollit per Sanna (1988); en canvi, aquest sí que recull *matxoni*, amb la definició de: «3) Peix petit.» L'informant de l'ALM distingeix: [lu maćóni] 'Aphya pellucida' (= Aphia minuta) / 'Gobius niger' (ALM 591 / 593), [lu maććóni de fòras] 'Gobius cobitis' (ALM 592) i [lu maććóni de pòlt] 'Gobius paganellus' (ALM 594).

Mèndola f. ['mɛndura]. 'Xucla' (Spicara maena). És l'única denominació recollida per l'ALM 558. De l'italià MENDOLA. Potser l'alguerès l'ha pres del campidanès *méndula* (< italià). També es diu *mata-soldat*.

Merlutsu m. [me'lutsu]. 'Lluç' (Merluccius merluccius). És el nom romà/napolità/calabrès MERLUZZO, campidanès *merluzzu*; sicilià *mirluzzu*. Estranyament, Sanna (1988) modifica la forma vulgar real en una forma clarament falsa: «MERLUÇ... pr:... (mërlús).» L'informant de l'ALM coincideix a identificar [lu melúzu] amb l'espècie indicada (622), però després dubta si el mateix nom serveix per a altres dues espècies: ALM 623 / 624: [? lu melúzzu ?] (Molva macrophthalma / Gadiculus argenteus)

Moixó m. [mu'ʃo]. 'Serclet' (Atherina hepsetus ?). Dins el domini català hi ha bastant de confusió nominal entre les dues espècies del gènere 'Atherina', 'A. hepsetus' i 'A. boyeri' (Duran 2010, 238). Segons la meva informació recollida directament de pescadors d'estany a l'Alguer (recordem que aquest gènere viu a aigües salabroses), el *moixó* seria l''Atherina boyeri', però no en tenc cap altra confirmació, perquè PL recull el nom i el dóna com a equivalent del 'moixó' català, que efectivament correspon majoritàriament a aquesta espècie (ídem), però no la identifica amb el nom científic. En canvi, Sanna (1988) (que és poc fiable, però), Caria (1995, 178) i l'informant de l'ALM (531) atribueixen el nom de *moixó* a l''Atherina hepsetus', si bé segons aquest darrer també es diu així la 'Sardinella aurita' (ALM 520). Caldria fer més enquestes per a tenir la seguretat que en alguerès *moixó* és l''A. hepsetus', però cal també tenir present que *moixó*/*muixó* és efectivament aquesta espècie a Peníscola, el Cabanyal, Cullera, Dénia, la Vilajoiosa, Alacant, Santa Pola, Maó i Eivissa, segons el LMP. En qualsevol cas, el nom és una aplicació metafòrica del català *moixó* "ocellet". (V. *Saclet*.).

Mòllora f. ['mɔʎura]. 'Mòllera' (Phycis sp). Duran (2007) distingeix la 'mòllera roquera' (Phycis phycis) i la 'mòllera bròtola' (Phycis blennoides). La forma algueresa és

alteració de la forma més general catalana *mòllera*, probablement per analogia amb *jócula, júcula* i *mèndola*. Logudorès i campidanès *mòglia*. Caria (1995, 178) ja la documenta el 1802. Per a Sanna (1988) és l'espècie 'Gadus minutus', mentre que l'informant de l'ALM coincideix a anomenar [mòiura] [sic] el gènere Phycis (625), però també anomena així l'espècie 'Onos tricirratus' (= Gaidropsarus vulgaris) (626). V. *Dona de muru*.

Monja f. ['mɔɲʒa]. 'Milana' (Myliobatis aquila). Aplicació metafòrica de *monja*, que es troba també en valencià. Sanna (1988): «MONJAMARINA... Peix.» (V. *Falcona*.)

Monjo m. ['mɔɲʒu]. 'Negret' (Etmopterus spinax). Aplicació metafòrica de *monjo*, mot que en alguerès modern no s'usa més en el sentit primari de 'frare'. La identificació és incerta; segons Sanna (1988) és l'espècie 'Charcharodon charcharias'. (V. *Peix ferraro*.)

Morena f. [mu'ɾena]. 'Morena' (Muraena helena). ALM 646.

Morruda f. [mu'ruɾa]. 'Morruda' (Diplodus puntazzo). Sanna (1988) també duu la variant *morrua*. L'ALM 563 diu [la murúra], probablement per equivocació en lloc de [la murrúra].

Mújol m. ['mudʒul]/ ['mudʒu]. 'Llissa galta-roja' (Liza aurata). *Mújol* és recollit per la GEC com a nom genèric de 'Mugil sp', si bé segons el DCVB es diu a l'espècie 'Mugil cephalus' en rossellonès i mallorquí, identificació que recull Sanna (1988).

Mutju rai/raiu/raro m. ['mudʒu 'raj/'raju/'raɾu]. 'Manta' (Mobula mobular). Del napolità MUJU/MUCHIO (< *BUCULUS; v. DEN), RAIA, algueresitzat en *muju rai* (amb aparença de concordança masculina) o en *muju raro*, és a dir, 'mujo(l) rar, estrany'. Amb tot, la identificació és incerta. No és a Sanna (1988).

Oblada f. [u'βraɾa]. 'Oblada' (Oblada melanura). ALM 573.

Ombrina f. [um'bɾina]. 'Corball de sorra' (Umbrina cirrosa). És l'italià OMBRINA. L'informant de l'ALM (542) pronuncia [l ambrína]

Oquions m. [oki'ons]. 'Besuc de fonera' (Pagellus bogaraveo). Pareix el cors i pullès OCCHIONE, que s'explica pels ulls molt grossos d'aquesta espècie. No és a Sanna (1988). Vegeu *Paragot*. ALM 572: sense resposta.

Orada f. [u'ɾaɾa]. 'Orada' (Sparus aurata). ALM 566.

Òrgan m. ['ɔlgan]. 'Garneu' (Trigla lyra). És el genovès ORGANO, nom motivat pel so, associat al d'un orgue, emès pel peix quan és pujat a la barca (Veny 1992, 75). L'informant de l'ALM identifica com a [l ólgan] les espècies 'Trigloporus lastoviza' i 'Aspitrigla cuculus' (595 i 596), totes dues molt semblants a la 'Trigla lyra'. Vegeu *Cap-ronyús* i *Cutxo*.

Pagell m. [pa'dʒel]. 'Pagell' (Pagellus erythrinus). Per a Caria (1995, 181) és l'espècie 'Pagrus pagrus.' DCVB: alguerès [paʒél]. ALM 571: sense resposta.

Palaia f. [pa'ɾaja]. 'Palaia' (Solea vulgaris). És el mateix nom que a Mallorca, Eivissa, Blanes, Peníscola i Cullera (ALM 614); segons DECL(l)C, VI, 394, a Palamós aquest nom correspon a 'Trisopterus minutus capelanus', cosa bastant improbable perquè és una espècie molt diferent. I segons la GEC és l'espècie 'Pleuronectes platessa', la qual cosa també és molt improbable, perquè aquesta és una espècie atlàntica, de dubtosa presència a la mar Mediterrània (Duran 2010, 292, 299, 309). Es diu així també a quasi tot Sardenya. Per a l'informador B. Linardi: són *palaies* els peixos de les

famílies CITHARIDAE i SOLEIDAE. Caria (1995, 182) i Sanna (1988) escriuen *palalla*, que reflecteix la lateralització, molt freqüent en alguerès, de /j/ ([ʎ]), com mostra la pronúncia de l'informant de l'ALM (611 / 613 / 614 / 615): [la parál'a]. Per a aquest, reben aquest mateix nom les distintes espècies (formalment semblants) 'Arnoglossus grohmanni' (= 'Arn. thori') / 'Citharus linguatula' / 'Pentichthys flesus' (= 'Platichtys flesus') / 'Solea vulgaris'.

**Palaia imperial* f. [la parál'a impeɾiali] (Arnoglossus laterna). ALM 612. Probablement hi ha una confusió amb l'Arnoglossus imperialis', dita 'suacia imperiale' en italià; el nom alguerès que dóna l'informant de l'ALM deu ser una imitació d'aquest. De totes les maneres, a diversos punts de la costa catalana el LMP (621) recull la denominació de *palaia* per a aquesta espècie, i per això també és creïble la denominació algueresa[14].

Palamida f. [paɾa'miɾa]. 'Bonítol' (Sarda sarda). És el català *palomida* (llatí (< grec) PELAMYDEM) alterat per l'italià *palamita*. La *palomida* catalana és en general les espècies 'Lichia amia', palomida grossa, i 'Trachinotus ovatus', palomida petita (Duran 2007, 426), però a Eivissa és també la 'Sarda sarda'. *Palamida* es així mateix el nom en sard campidanès (DES). Sanna (1988) el posa com a sinònim d'*agerto* (Scomber scombrus). L'informant de l'ALM anomena [la paramíra] tant l'espècie 'Sarda sarda' (584) com la 'Thunnus alalunga' (581), i anomena [la paramíra gròsa] l'espècie 'Euthynnus alleteratus' (583), amb una evident confusió, perquè aquesta darrera és més petita que l'anterior.

Palumbu m. [pa'ɾúmbu]. 'Mussola vera' (Mustelus mustelus). Del calabrès PALUMBU, d'on ha passat també al campidanès. El DCVB recull 'palumbo' ('galeus' o 'glaucus'), del *Dictionarium* de P. Torra (segle XVII), el qual, tanmateix, el va copiar-adaptar de les obres de Guillaume Rondelet i Lorenzo Palmireno (segle XVI), els quals indiquen l'origen italià del nom, sense tanta de precisió (Veny 1980). Per a l'informant de l'ALM [lu parúmbu] és indistintament les espècies 'Heptranchias perlo' / 'Hexanchus griseus' / 'Galeus melastomus' / 'Mustelus mustelus' / 'Mustelus asterias' (648 / 649 / 652 / 653 / 654).

**Paragot* m. [lu paragót]. 'Besuc de fonera' (Pagellus centrodontus [= Pagellus bogaraveo]). El nom és clarament un augmentatiu de *pàragu*, però sent dues espècies semblants d'aspecte i de mida, potser es tracta més bé d'un despectiu de *pàragu*, si consideràvem que aquest és en general més apreciat. ALM 568. No és a Sanna (1988). V. *Oquions*.

Pàragu m. ['paɾaɣu]. 'Pagre' (Pagrus pagrus). És el cors PARAGU, que també es diu a Bosa (logudorès). Segons Caria (1995, 182) ja es troba el 1802. Sanna (1988) escriu absurdament 'PALAGO', sense identificar-lo. ALM 567.

Pauna f. ['pawna]. 'Fadrí' (Thalassoma pavo). És una alteració de *paona* (peix «vermell, de 3 unces a mitja terça»; S. Pol de Mar; DECL(l)C, VI, 243); en general, a la costa de Catalunya designa diverses espècies de la família *Triglidae*, segons Duran 2010, 267), femení de *paó*, aplicat al peix per comparació dels colors. Havent perdut

[14] És molt estranya la denominació de [pə'lajə ðə fu'meɾə] de l'Escala; crec que hi ha un error de transcripció i ha de ser [fu'neɾə] 'fonera', que seria l'equivalent exacte de 'palaia imperial', perquè, com explica Duran (2010²) 'imperial' vol dir 'que viu a aigües profundes', és a dir, a 'foneres'.

l'alguerès el substantiu *paó* per designar l'ocell (dit modernament *pavó*), desaparegué de la consciència dels parlants la motivació de *paona* com a nom del peix, la qual cosa n'afavorí l'assimilació a *paunessa*, amb desplaçament de l'accent i monoftongació del hiat. La GEC, seguint el DGLC, recull *peona* com a nom de l'espècie 'Trigloporus lastovitza', amb una grafia que no respon a l'origen etimològic del mot, fet que ja va ser remarcat per Veny (1977, 313). No és a Sanna (1988).

Paunessa f. [paw'nesa]. 'Tord pastanaga' (femella) / 'Tord lloro' (mascle) (Labrus bimaculatus). Nom sorgit de la interferència mútua entre el napolità PAVUNESSA i el sicilià PAUNISSA. PL recull *pavunessa*. Sanna (1988): «PAONESSA... Peix.»

Peix bandera m. [peʒ ban'deɾa]. 'Peix guilla' (Alopias vulpinus). És calc del toscà PESCE BANDIERA, segurament motivat per la forma i llargària de la coa. Sanna (1988): «BANDERA... 3) Peix (Prionace glauca).» Per a l'informant de l'ALM (550) el *peix bandera* és l'espècie 'Trachypterus trachypterus'.

**Peix can* m. [lu péš kán]. (Odontaspis ferox), 'tauró blanc' (Carcharodon carcharias), 'peix guilla' (Alopias vulpinus). ALM 657 / 658 / 660. Pot ser l'adaptació concreta del genovès PESCIO CAN, o la de l'italià PESCE CANE, o la d'alguna variant dialectal semblant, nom que s'aplica confusament a aquestes mateixes espècies considerades feroces. La mateixa denominació, amb les variants dialectals corresponents, es troba a la resta de Sardenya per a les espècies 'Alopias vulpinus' i 'Galeorhinus galeus'. Segons la mateixa motivació, aquesta darrera és anomenada 'ca marí' a les Balears (Duran 2007, 113), denominació que al Port de Pollença ha estat recollida també per al 'Carcharodon carcharias' (LMP). V. *Peix bandera*.

Peix de Sant Pere m. ['peʒ de sam'peɾa]. 'Gall de Sant Pere' (Zeus faber). El català *gall de Sant Pere* s'ha mesclat amb l'italià *pesce San Pietro*, dialectalment molt general. Segons Caria (1995, 184) és un castellanisme (!). Sanna (1988) recull *peix de sant Pere* s.v. PEIX. ALM 607.

**Peix esbrillo* m. [lu péʒ ʃbríl'u]. 'Marraix' (Lamna nasus). [ʃbríl'u] és l'adaptació sarda de l'italià *smeriglio*, nom de l'ocell 'Falco columbarius' i del peix 'Lamna nasus'. Prové del francès antic ESMERIL. ALM 659.

Peix espada m. [peʒas'páɾa]. 'Emperador (Xiphias gladius). És adaptació de l'italià PESCE SPADA. Caria (1991, 122) troba *peix d'espada* el 1799. En català existeix *peix espasa*, però és més comú *emperador*, que Caria (1994, 64) documenta el 1526. Sanna (1988) recull *peix espada* s.v. PEIX. ALM 636.

Peix fànfaro m. [peʃ 'faŋfaɾu]. 'Pàmpol' (Naucrates ductor). Del napolità PESCE 'NFANFARO, del mateix origen que el català *pàmpol*. *Fànfara* o *fànfuru* en campidanès; *'nfanfaru* en sicilià i calabrès; *'nfanfara*, *fanfalu* i similars en sicilià. Caria (1995, 184): «Peix fànfano». Sanna (1988): «FÀNFARO». ALM 588: [lu péš nfánfaru]

**Peix ferraro* m. [lu péš farráru]. 'Agullat ver' / 'agullat xato' / 'negret' / 'porc marí gratellós' (Squalus acanthias / Squalus blainvillei / Etnopterus spinax / Centroporus granulosus). ALM 663 / 664 / 665 / 666. *Ferraro* 'ferrer' (< FEBRUARIU) és el nom napolità de l''Squalus acanthias', del qual les altres espècies són més o menys semblants (tots són de la família *Squalidae*).

**Peix fuetu* m. [lu péš fuètu]. 'Sabre' (Lepidopus caudatus). ALM 638. *Fuetu* és el sard FUETTU, adaptació del català *fuet*, d'origen francès (DECL(l)C, IV, 220). El nom s'explica perquè aquest peix és prim i allargat, semblant a un sabre o a un fuet.

Sanna (1988), incomprensiblement, posa *fuet* com a única designació algueresa de l'objecte, ignorant la vertadera forma popular que és *fuetu*, ben documentada en la meva recerca; del peix, no en diu res. Curiosament, l'informant sard de l'ALM no dóna resposta a aquesta qüestió.

**Peix guiterra* m. [lu péš gitèrra]. 'Peix guitarra petit' (Rhinobatos rhinobatus). ALM 671. El nom es deu a la semblança formal del peix amb una guitarra.

Peix llama m. [peʒ 'ʎama]. 'Palomida petita' (Trachynotus ovatus). És una formació paral·lela a la campidanesa, d'Oristany, *pisci lama*, sorgida per comparació del peix, molt estret, amb una *llama* (italianisme, per 'làmina'). Quin dels dos parlars ha influït sobre l'altre és mal d'aclarir, si bé cal tenir present que hi ha altres sardismes en les denominacions algueres dels animals marins. Caria (1995, 184) creu que és agafat del genovès, però en aquest dialecte el *pescio lamma* és una espècie molt diferent. Sanna (1988): «LLAMA... Peix.» ALM 586: [lu péš pel'áma, la riččòla?]. V. *Ritxola*.

Peix lluna m. [peʒ 'ʎuna]. 'Bot' (Mola mola). És una formació catalana, recollida pel DCVB. Sanna (1988): «LLUNA... Peix (Brama rayi Block).» ALM 637.

**Peix martell* m. [lu péš martèl]. 'Llunada grossa' (Sphyrna zygaena). ALM 661. Duran (2007, 138-139) creu que 'peix martell' és un calc modern del castellà, que en el cas de l'alguerès seria de l'italià.

Peix pal·la m. [peʃ'pala] (Diodon hystrix). Formació algueresa amb l'italianisme PALLA, perquè s'infla, com a defensa, com una pilota. No té nom en català popular i no és a Sanna (1988).

**Peix porc* m. [lu péš pòlk]. 'Porc marí' (Oxynotus centrina). ALM 667. Tot i ser la mateixa motivació que en català general, l'estructura nominal 'peix porc' denota un calc de l'italià PESCE PORCO.

Peix rató m. [peʒ ra'to]. 'Surer' (Balistes carolinensis). Formació algueresa, perquè té els incisius semblants als del *rató* ('Rattus sp.'); també al Laci es diu *pesce sorice*. Sanna (1988): «RATÓ... Peix.»

Peix volador m. [peʒ vuɾa'ɾo]. (Exocoetus volitans). Formació catalana que la GEC recull com a nom general dels peixos de la família dels exocètids. ALM 523: [lu péʒ vurarú,-ó] És sorprenent l'existència d'una variant fònica en *-ú*, inexplicable en alguerès, si no és una mala audició de [vuɾa'ɾo], que pot ser deguda a la realització molt tancada de *-ó* en alguerès.

Pitarotsa f. [pita'ɾotsa]. 'Tord flassader' / 'Tamborer' (Symphodus (Crenilabrus) tinca / Symphodus (Crenilabrus) roissali). L'origen del nom em resta sense aclarir. Amb tot, té una relació clara amb el cors *pitta ròdzula*, que designa, però, uns animals totalment diferents: els gasteròpodes del gènere 'Littorina', un tipus de copinya. Massignon (1962) fa aquesta explicació: «La forme de ce coquillage (se terminant en "bec") évoque le génois *pittâ* "beccare" (Casaccia). L'adjectif *ròdzula* rappelle l'italien *rozzo* "rude, rugueux", issu du latin RUDIU.» És possible, tot i que hi ha molta de distància denotativa, que l'alguerès hagi manllevat el nom al cors per aplicar-lo al 'Symphodus'. No és a Sanna (1988).

Pixaleto m. [piʃa'leto]. (Blennius ocellaris). És l'italià PISCIALETTO, denominació humorística comparable al català *dormilega* 'Blennius sp'. Es diu també en campidanès i nuorès. No és a Sanna (1988).

Rascassa f. [ras'kasa]. 'Escórpora fosca' (Scorpaena porcus). Occitanisme que es troba també al Rosselló, Eivissa, Palafrugell i Vinaròs. Compost: *rascassa de fondal*. V. *Capó*.

Rascassa de fondal f. [ras'kasa de fun'dal]. 'Penegal' (Helicolenus dactylopterus). És una formació algueresa, no recollida a Sanna (1988). Sense resposta a l'ALM 604.

Ritxola f. [ri'ʈʃɔla]/[ri'ʈʃɔɾa]. 'Cèrvia' (Seriola dumerilii). És l'italià RICCIOLA, encara que Caria (1995, 188) creu que ve del napolità, en el qual dialecte és l'espècie 'Trachynotus glaucus'. Compost: *ritxola de fondal*. Sanna (1988): «RITXOLA... pr:... (ricòra). Peix (Lichia glauca).» ALM 589. V. *Peix llama*.

Ritxola de fondal f. [ri'ʈʃɔla]/[ri'ʈʃɔɾa de fun'dal]. 'Trotllo' (Centrolophus niger). És l'italià RICCIOLA DI FONDALE. No és a Sanna (1988).

Roncal m. [ruŋ'kal]. (Symphodus sp). És el logudorès ROCALE, campidanès ARROCALI (< català ROQUER X -ALE/-I), modificat per *runcu*, perquè aquest gènere té el morro llarg. Caria (1995, 188) dóna la forma *rocal* (documentada el 1802), que fa correspondre a un sard *roccalu*, forma que no justifica, desconeguda per Atzori (1995) i per Puddu (2002). No és a Sanna (1988). L'informant de l'ALM distingeix [lu runkál de fóndu] (Crenilabrus [Symphodus] ocellatus / Crenilabrus [Symphodus] mediterraneus; 553 / 554) i [lu runkàl de tèrra] (Crenilabrus pavo [Symphodus tinca]; 555)

Rumbo m. ['rumbu]. 'Rèmol / rèmol empetxinat (Scophtalmus rhombus / Psetta maxima). ALM 608 / 609. Pot ser el genovès RÖMBO o el sicilià i calabrès RUMBU. En campidanès és *rúmbulu*, de la variant siciliana *rummulu* (DES). El nom s'aplica en general a les famílies SCOPHTHALMIDAE i BOTHIDAE. Caria (1995, 189) l'escriu *rombo*. No és a Sanna (1988). Per a l'informant de l'ALM [lu rúmbu] és també el 'Bothus podas' (610).

Saclet m. [sak'ɾet]. 'Cabeçuda' (Atherina boyeri) ? Ja he esmentat a *moixó* que hi ha confusió en el nom de les dues espècies d'aquest gènere, i amb les dades de la meva enquesta no puc assegurar que [sa'kɾet] sigui aquesta espècie i no l''Atherina hepsetus', però tant Caria (1995, 190), que l'escriu *seclet*, com l'informant de l'ALM (532: [lu sakrét]) l'identifiquen amb l''Atherina boyeri', i per tant els donaré credibilitat, i més si consideram que a altres dos punts del litoral català, el LMP recull una variant d'aquesta denominació per a aquesta espècie: [tʃa'klet] al Cabanyal i [sə̞ɾ'klɛt] a Maó. En qualsevol cas, les variants catalanes hispàniques d'aquesta forma (*serclet*, *sesclet*, *seclet*, *xesclet*[15], *xuclet*...), pròpies sobretot de les Balears (però també [tʃaŋ'klet] al Grau de Castelló, segons el LMP), s'apliquen majoritàriament a l''A. hepsetus', igual que el nom logudorès *segretu* (Puddu 2002) i el sassarès *sicrettu* (DES, II, 401), de probable origen català.

Coromines (DECL(l)C IX, 440-441) associa aquestes formes amb *xanguet*, mot al qual atribueix un enrevessat origen mossàrab, molt lluny del més probable origen genovès (vegeu *Janquet*). Descartada, tanmateix, l'associació amb *xanguet* i la procedència mossàrab, vegem quines altres possibilitats etimològiques presenta. Barbier (1908-1936) fa derivar l'occità *cieuclet*, *ceuclet*, *sauclet* [i també *sarclet*] del llatí CIRCULUS. La justificació del nom ("petit cercle") seria «la bande qui lui passe à peu près tout autour du corps» (RLR, 53 [1910], 49-50). Per a Mistral, *sauclet*, *siauclet*, *salclet*, *sarclet*, *serclet*... és a la vegada el "sarcloir, outil pour sarcler" i l'«athérine

[15] Les escric amb 'e' a la síl·laba àtona per respecte a la forma normativa *serclet*.

joel, petit poisson de mer, ainsi nommé à cause de sa forme»; un derivat de SARCULUM (Mistral, II, 852). Si l'origen que proposa Barbier fos encertat, el *serclet* català (amb les seves variants) podria ser un mot de gènesi autòctona[16]. En canvi, en català no hi ha derivats directes de SARCULUM, per la qual cosa, sent aquest l'origen, hauria de ser entre nosaltres un mot manllevat. La coincidència total que hi ha en els parlars occitans de significants amb els dos significats (l''eina' i el 'peix'; vegeu Mistral, l.c.) em fa considerar que és probable que en català sigui realment un occitanisme (si bé molt antic, car al DCVB ja n'hi ha documentació de l'any 1361). En aquest sentit, és significatiu que a dues obres del segle XVI apareix el nom vulgar *sauclet* com a propi de Marsella per a l'espècie 'Atherina'. Es tracta de l'*Aquatilium Animalium Historiae* d'Ippolito Salviani, natural de Città di Castello, impresa a Roma entre 1554 i 1558; i del *Vocabulario del humanista, compuesto por Lorenzo Palmireno: donde se trata de aues, peces, quadrúpedos, con sus vocablos de caçar, y pescar, yeruas, metales, monedas, piedras preciosas, gomas, drogas, olores, y otras cosas que el estudioso en letras humanas ha menester*, imprès a Valencia l'any 1569[17]. Es diu també *Testassa*.

Salpa f. ['salpa] (Sarpa salpa). ALM 574.

Sant Antoni m. [santan'tɔni]. 'Variada' (Diplodus vulgaris). Pareix clarament pres del lacià SANT'ANTONIO, però Caria (1990, 133) diu «il nome è decisamente autoctono», i Caria (1995, 189) el qualifica de «neologisme metafòric». Es diu també *esvariada*. Per a Sanna (1988) és l'espècie 'Crenilabrus pavo'.

Sàrag m. ['saɾak]. 'Sarg' (Diplodus sargus). Pot ser adaptat directament de l'italià SARAGO, que ha donat en sard *sáragu*, o pot ser, com proposa Caria (1990, 130), un encreuament entre el català *sarg* i la forma italiana. Caria, però, té altres dues propostes sobre la formació algueresa: segons Caria (1991, 124) el català *sarg* ha canviat en *sàrag* per «anaptixi»; en canvi, segons Caria (1995, 189), que ja documenta *sàrag* el 1802, aquesta forma és agafada del sicilià. ALM 560

Sardina f. [sal'dina]. 'Sardina' (Sardina pilchardus). ALM 516.

Serrà m. [sa'ra]. 'Serrà' (Serranus cabrilla). Estranyament, la resposta anotada de l'ALM 538 és [lu ʃará], amb [z].

Sorell m. [su'ɾel]. 'Sorell ver' (Trachurus trachurus). L'informant de l'ALM (585) diu [lu suréru], una variant que no he trobat enlloc més. Pareix sorgida d'un creuament entre el logudorès *surellu* (catalanisme), recollit per tots els diccionaris i confirmat per l'informant sard de l'Alguer de l'ALM: [su ʃuréllu], i el sassarès *surédda* (Muzzo 1981, 172).

Testassa f. [tas'tasa]. 'Cabeçuda' (Atherina boyeri). És un encreuament entre el sicilià TISTAZZA i el napolità TESTAZZO. També es diu *Saclet*. No és a Sanna (1988).

Tordo m. ['toldu]. 'Tord' (Labrus sp). Del liornès TORDO. La forma de Sanna (1988) (TURD) em sembla totalment inexistent. Per a l'informant de l'ALM [lu tóldu] és concretament el 'Labrus viridis', 'grívia' (551), mentre que [lu tóldu négra] és el 'Labrus merula', 'tord massot' (552), també dit 'tord negre' a Tarragona i Barcelona (Duran 2010, 79).

---

16 El mateix Barbier ho dóna a entendre a la nota 442; *RLaR*, 63 (1925-26), 62. Cal dir, a més, que aquest ètim és acceptat pel REW.

17 V. Folena (1963-64, 104); i Fernandez-Sevilla (1977, 160).

Tremolosa f. [tɾamu'ɾoza]. 'Tremolosa' (Torpedo sp). És el nom balear i de la costa nord de Catalunya. També logudorès i campidanès *tremulosa* (DES). Per a Sanna (1988) és concretament l'espècie 'Torpedo marmorata'. L'ALM fa aquestes precisions: [la tramuróʃa d skòl] 'Torpedo torpedo' (672); [la tramuróʃa de rréna] 'Torpedo marmorata' (673); [la tramuróʃa de la prága] 'Torpedo nobiliana' (674).

Trilla f. ['tɾiʎa]. 'Moll' (Mullus sp). De l'italià TRIGLIA. *Trilla de fondal* (PL: *trilla de arena*): 'Mullus barbatus'; *trilla d'escoll*: 'Mullus surmuletus'. Caria (1990, 127) el documenta el 1778. Per a Sanna (1988) és només la 'Mullus barbatus'. Per a l'informant de l'ALM [la tríl'a] és 'Mullus surmuletus' (534), mentre que [la tríl'a biank, - de fang, de fundál] és 'Mullus barbatus' (535).

Trombeter m. [tɾumba'te]. 'Petarc' (Symphodus rostratus). Probablement del campidanès (*arrocali*) TRUMBITTERI, possiblement format a imitació del salentí *trumbetta* ("pesce marino, crenilabro rostrato"; Rohlfs 1956). Tanmateix, tant en alguerès com en campidanès, pot ser una formació autòctona basada en el morro llarg del peix, que recorda la trompeta[18]. En català es diu *trompeter* l'espècie 'Macrorhamphosus scolopax' (Duran 2007, 342). Tant Caria (1995, 194), que escriu *trompeter*, com Sanna (1988) creuen que és l'espècie 'Macrorhamphosus scolopax'.

Tunnu m. ['tunnu]. 'Tonyina' (Thunnus thynnus). *Tunnu* es troba a tot el sud d'Itàlia, *tunno* és napolità, *tönno* és genovès. Sanna (1988): «TUNNO». ALM 580.

Txèrnia f. ['ʧɛɾnia]/['ʧɛnia]. 'Dot (l'adult), Pàmpol rascàs (el jove)' (Polyprion americanum) / 'anfós' (Epinephelus guaza). És l'italià CERNIA. La *xerna* catalana és el 'Polyprion americanum' (a València i Eivissa, segons el DCVB; a Eivissa i el Port d'Andratx, segons ALM 536) i l''Epinephelus caninus' (a les Balears, segons Massutí 1983: 96). La pronúncia recollida a l'Alguer per l'ALM 536 / ALM 537 és [la ćèrńa] (= [la'ʧɛɾɲa]).

Verdarola f. [valda'ɾɔɾa]. 'Tintorera' (Prionace glauca). És la denominació, pròpia del Laci i la Campània, VERDAROLA. Segons el DEI és veu pisana; en liornès és *verdarolo*. Blasco 1984 fa derivar el nom alguerès del valencià i balear *verderol*, que correspon a la 'Seriola dumerili'! Sanna (1988): «VERDEROLA... Canesca.» Segons l'ALM 656, [la valdaróra] és l'espècie 'Galeorhinus galeus'. V. *Cabutxatu*.

— Noms dubtosos:

**Arú (?)* m. (?) [l arú]. 'Bonítol de ventre ratllat' (Katsuwonus pelamis). ALM 582. És una forma molt dubtosa, sense explicació. Probablement és un malentès de l'entrevistador. Aquesta espècie de peix és raríssima a la mediterrània i no té noms populars propis, sinó que és confusa amb altres de semblants, de les quals rep el nom: *ullat* a Eivissa (ALM), variant d'*ullada* (mall. *Thunnus alalunga*), *bonítol / bonitu / bonyítol* (*Sarda sarda*) a Maó, Vilanova i la Geltrú i la Vilajoiosa, respectivament (ALM); només a l'Ametlla l'ALM recull un nom particular: *lo barrilet*, que deu ser una aplicació metafòrica del diminutiu de *barril* per la forma un poc arrodonida que té. A l'enquesta sarda de l'Alguer, l'informant dóna a aquesta espècie el mateix nom que a la 'Thunnus alalunga': [sa βaramíta], és a dir, 'sa palamita'.

---

[18] *Trombeta* en alguerès, *trumbitta* en logudorès i campidanès. Ambdós, manlleus de l'italià *trombetta*. En qualsevol cas, *trombeta* ha influït en l'adaptació algueresa del nom campidanès; per això l'he escrit amb *o*: *trombeter*.

**Capó de fondal* m. [lu kapú de fundál]. 'Peix lloro'[19] (Sparisoma cretense). ALM 557. A més de ser estranya la pronúncia [kapú] (vegeu les qüestions 605 i 606), possiblement és un error d'identificació de l'informant, perquè és una espècie morfològicament molt diferent del *capó*, molt rara a la Mediterrània occidental (excepte a les costes africanes) i, per això mateix, sense nom popular ni oficial als Països Catalans[20].

**Palaiola*. f. [la paral'òla] (Solea kleini / Solea occellata [= Microchirus ocellatus] / Solea lutea [= Buglossidium luteum] / Monochirus hispidus.) ALM 616 / 617 / 618 / 619. És clarament un diminutiu de *palaia*. Com que només en tenim la informació d'un sol informant, és dubtós si realment l'hem de considerar un nom o és simplement el diminutiu de *palaia*, usat per a espècies vistes com a palaies més petites.

Rondinel·la f. [rundi'nela]. 'Xoriguer' (Dactylopterus volitans). Seria l'italià RONDINELLA, però aquest nom correspon a una espècie molt diferent (Hirundichthys rondoletii). V. *Cotx*. No és a Sanna (1988). (L'única informació d'aquest nom prové d'un grup d'informadors diversos.)

**Saquet* m. [sakét] 'Amploia' (Clupea [Sprattus] sprattus). ALM 519. Probablement tenim aquí un error de transcripció de l'enquestador de l'ALM, perquè *saquet* (o *sequet*) no és cap nom de peix documentat en català, ni cap nom semblant es troba en cap dels parlars itàlics pròxims a l'Alguer. El GDLI, XVII, 304, sí que recull el *sciarrano sacchetto* com a nom del *Paracentropristis hepatus [Serranus hepatus]*, però és molt improbable que sigui el *saquet* anotat per Parlangèli, per dues raons: una, que el *sacchetto* és una espècie molt diferent de l''Sprattus sprattus', que cap pescador no confondria, per la qual cosa difícilment el nom podria haver canviat de referent; l'altra, que el *sacchetto* italià és originalment el *sacheto* vènet (Cavallin 2010, 1603) o el *sakét* emilià (Cortelazzo 1968-70, 382), i no hi ha cap cas de préstec alguerès al parlars itàlics de l'Adriàtic septentrional, tan llunyans. Finalment, una altra raó pareix definitiva: a l'enquesta sarda de l'Alguer, la resposta anotada per Parlangèli és [lu saγrètu], que no és altra que el [sa'kɾet] alguerès ja comentat, essent molt més factible la confusió entre l''Sprattus sprattus' i l''Atherina sp', de mida i colors semblants.

Universitat de les Illes Balears Jaume CORBERA POU

[19] Nom atorgat per la HNPPCC 11, 304

[20] No recollit a Huguet (1991) ni a Nadal (1981), i recollit, però sense nom, a *Nomenclatura...* (1972) i Duran (2010).

4. Referències bibliogràfiques

ALB = Camps, Christian, 1985. *Atlas Linguistique du Biterrois*, Besiers, Institut d'Estudis Occitans.

ALM = *Atlante Linguistico Mediterraneo*, Venècia, Fondazione Cini (les enquestes de l'àrea catalana són en procés de publicació a ‹www.uib.cat/depart/dfc/gresib/atlante.html›).

Altamura, Antonio, 1968. *Dizionario dialettale napoletano*, Nàpols, Fausto Fiorentino.

Atzori, Maria Teresa, 1994. «La nomenclatura ittica nei dialetti sardi», *La Grotta della Vipera* 68-69, 43-60.

Atzori, Maria Teresa, 1995. «La nomenclatura ittica nei dialetti sardi», *La Grotta della Vipera* 70-71, 61-67.

Azareti, Emilio, 1968-70. «Nomenclatura della fauna marina in dialetto ventimigliese», *BALM* 10-12, 409-427.

Barbier, Paul (fils), 1908-1925. «Noms de poissons. Notes étymologiques et lexicographiques», *RLaR* 51, 385-406; 53, 26-57; 54, 149-190; 56, 172-247; 57, 295-342; 63, 1-68.

Bini, Giorgio, 1968. *Atlante dei pesci delle coste italiane*, Roma, Mondo Sommerso.

Blasco Ferrer, Eduardo, 1984. *Grammatica Storica del Catalano e dei suoi dialetti con speciale riguardo all'Algherese*, Tübingen, Gunter Narr.

Caria, Rafael, 1990. *Il mondo del Càlic. Studi di toponomastica e lessicografia algherese*, Sàsser, Editrice Democratica Sarda.

Caria, Rafael, 1991. «L'alguerès des d'una perspectiva històrica (segona part)», *Revista de l'Alguer* 2, 119-133.

Caria, Rafael, 1994. «Les ordinacions municipals de l'Alguer (1526)», *Revista de Llengua i Dret*, 22, 45-70.

Caria, Rafael, 1995. «El lèxic dels mariners algueresos entre catalanitat i mediterraneïtat», *Revista de l'Alguer* 6, 119-208.

Caria, Rafael, 1996. «El lèxic dels mariners algueresos entre catalanitat i mediterraneïtat [Segona part]», *Revista de l'Alguer* 7, 115-216.

Casaccia, Giovanni, 1876. *Dizionario Genovese-Italiano* (reimp. 1964: Cosenza, Casa del Libro).

CICA = *Corpus informatitzat del català antic*, dirigit per Joan Torruella, Manuel Pérez Saldanya i Josep Martines, ‹www.cica.cat›.

Corbera Pou, Jaume, 2000. *Caracterització del lèxic alguerès*, Palma, Universitat de les Illes Balears.

Cortelazzo, Manlio, 1968-70. «Notizie popolari su alcuni animali marini», *BALM* 10-12, 377-40.

Costa, Oronzio Gabriele, 1846. *Vocabolario zoologico comprendente le voci volgari con cui in Napoli ed in altre contrade del regno appellansi animali o parti di essi*, Nàpols.

DCF = Ciavatti, Petru (dir.), 1984. *Dizziunariu Corsu - Francese. Dictionnaire Corse-Français (I-IV)*, Levie, Albiana.

DCVB = Alcover, Antoni Maria / Moll, Francesc de Borja, 1926-1962. *Diccionari Català-Valencià-Balear*, Palma, Moll (toms 1 i 2, 2ª ed. 1968).

DECL(l)C = Coromines, Joan, 1980-2001. *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana. I - X*, Barcelona, Curial - La Caixa.

DEI = Battisti, Carlo / Alessio, Giovanni, 1950-57. *Dizionario etimologico italiano*, Florença, G. Barbera.

DEN = d'Ascoli, Francesco, 1990. *Dizionario etimologico napoletano*, Nàpols, Edizioni del Delfino.

DES = Wagner, Max Leopold, 1960-1964. *Dizionario etimologico sardo*, Indice delle voci e delle forme dialettali compilati da R. G. Urciolo, Heidelberg, Carl Winter/ Universitätsverlag.

DOF = Alibert, Loïs, 1977. *Dictionnaire Occitan-Français*, Tolosa, Institut d'Estudis Occitans.

DTCA = *Diccionari de textos catalans antics*, ‹www.ub.edu/diccionari-dtca›.

Duran Ordinyana, Miquel, 2007. *Noms i descripcions dels peixos de la mar catalana*, vol. 1, Mallorca, Moll.

Duran Ordinyana, Miquel, 2010. *Noms i descripcions dels peixos de la mar catalana*, vol 2, Mallorca, Moll.

Duran Ordinyana, Miquel, 2010[2], «Què vol dir *peix imperial*?», *Estudis Romànics* 32, 347-361.

Fernandez-Sevilla, Julio, 1977. «Ictionimia en el ‹Vocabulario› de J. L. Palmireno (1569)», in: López, M. Alvar (ed.), *Terminología marinera del Mediterráneo*, Madrid, Comisión Española del ALE, 138-188.

Fidel, Luís / Bataller, Vicent / Tormo, Josep / Beltran, Vicent / Segura, Carles, 2014. *El nom popular dels ocells al migjorn valencià*, Alacant, Institut Alacantí de Cultura Juan Gil-Albert.

Folena, Gianfranco, 1963-64. «Per la storia della ittionimia volgare. Tra cucina e scienza naturale», *BALM* 5-6, 61-137.

Frisoni, Gaetano, 1910. *Dizionario Moderno Genovese-Italiano e Italiano-Genovese*, (reimp. 1984: Bolonya, Arnaldo Forni).

GDLI = Battaglia, Salvatore, 1961-2002. *Grande Dizionario della Lingua Italiana*, Torí, UTET.

GEC = *Gran Enciclopèdia Catalana*, Barcelona, Edicions 62 (vol. 1-3, Enciclopèdia Catalana (vol. 4 -16 i suplements), 1969-1989.

HNPPCC 11 = de Sostoa, A. *et al.*, 1990. *Història Natural dels Països Catalans*, vol. 11: *Peixos*, Barcelona, Enciclopèdia Catalana.

Huguet i Sesma, Alícia, 1991. *Catàleg d'espècies d'interès pesquer a Catalunya*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, Departament d'Agricultura, Ramaderia i Pesca.

LMP = Alvar, Manuel (dir.), 1985-1989. *Léxico de los marineros peninsulares*, Madrid, Arco Libros.

Massignon, Geneviève, 1962. «Faune marine et pêche à Bonifacio et Porto-Vecchio (Corse)», *RLiR* 26, 403-456.

Massutí, Miguel, 1983. *Peces para la pesca deportiva en aguas de Baleares*, Palma, Cort.

Meyer-Lübke, Wilhelm, 1890-1906. *Grammaire des Langues Romanes*, 4 vol., Ginebra/Marsella, Slatkine Reprints/Laffite Reprints (reimp. 1974).

Mistral, Frédéric, 1879-1986. *Lou tresor dóu Felibrige ou Dictionnaire provençal-français embrassant les divers dialectes de la langue d'oc moderne*, Aix-en-Provence, 2 vol., (réimpr. Ais de Provença, Édisud, 1979).

Muzzo, Giosue, 1981. *Vocabolario del dialetto sassarese. Sassarese-italiano, italiano-sassarese*, Sàsser, Chiarella.

Nadal i Fortià, Joan, 1981. *Els nostres peixos*, Girona, Diputació de Girona.

Navarro Gómez, Pere, 2012. *El parlar de Cambrils*, Cambrils/Valls, Ajuntament de Cambrils/Cossetània Edicions.

Nomenclatura oficial española de los animales marinos de interés pesquero, Madrid, Subsecretaría de la Marina Mercante, Dirección General de Pesca Marítima, 1972.

Pittau, Massimo, 1978. *Pronunzia e scrittura del sardo-logudorese*, Sàsser, Libreria Dessì.

PL = Palomba, Giovanni. *Lessico. Raccolta dei nomi più usati. Vocabulari temàtic alguerès-català-italià*, manuscrit no publicat, sense data. (Consultat en fotocòpia.)

Puddu, Mario, 2002. *Ditzionariu de sa limba e de sa cultura sarda*, Càller, Condaghes.

REW = Meyer-Lübke, Wilhelm, 1972 (5ª ed.). *Romanisches Etymologisches Wörterbuch*, Heidelberg, Carl Winter Universitätsverlag.

Rohlfs, Gerhard, 1956-1961. *Vocabolario dei Dialetti Salentini (Terra d'Otranto)*, Múnic, Bayerische Akademie der Wissenschaften (rist. fottomec.: Galatina, Congedo Editore, 1976).

Sanna, Josep, 1988. *Diccionari català de l'Alguer*, L'Alguer/Barcelona, Fundació del II Congrés Internacional de la Llengua Catalana.

Saitta, Emanuele, 1902. *Pesci e molluschi dei mari della Sicilia con aggiunte dei più comuni crostacei ed altri animali d'acqua salsa*, Messina, Tip. Del Progresso.

Sassu, Salvatore Diego, 1963. *Il Dialetto di Sassari. Proposta di manualetto ortografico. Raccolta lessicale e proverbi*, Càller, Arti Grafiche Assitenziario.

Secretan, Isabel, 1988. *Traité d'Ichtyonymie Catalane*, Viena, VWGÖ.

Veny, Joan, 1977. «Aproximació a l'estudi del dialecte eivissenc», *Randa* 5, 5-41.

Veny, Joan, 1980. «Transfusió i adaptació d'ictiònims en el *Dictionarium* de Pere Torra (segle XVII)», in: *Homenatge a Josep M. de Casacuberta*, vol. 1, Montserrat, 69-102.

Veny, Joan, 1992. «De l'occità *gronau* al català *garneu*», in: Kobbervig, Karl I. / Pacheco, Arseni / Massot i Muntaner, Josep (a cura de), *Actes del sisè Col·loqui d'Estudis Catalans a Nord-Amèrica, Vancouver 1990*, Montserrat, 60-88.

Volpe, Pietro Paolo, 1869. *Vocabolario Napolitano-Italiano*, Nàpols, Gabriele Sarracino (reimp. 1970: Bolonya, Arnaldo Forni).

5. Apèndix: llista dels noms científics de les espècies amb els noms vulgars corresponents

Alopias vulpinus: *Peix bandera* m., *Peix can* m.
Alosa alosa: *Alosa* f.
Alosa fallax nilotica: *Alosa* f.
Anguilla anguilla: *Anguila* f.
Anthias anthias: *Castanyola vermella* f.
Aphanius phasciatus: *Janquet* m.
Arnoglossus laterna: *Palaia imperial* f.
Argentina sphyraena: *Argentí* m.
Aspitrigla obscura: *Cutxo* m.
Atherina boyeri: *Saclet* m. ?, *Testassa* f.
Atherina hepsetus ?: *Moixó* m.
Auxis rochei: *Estrumbo / Estrúmbol* m.
Balistes carolinensis: *Peix ratò* m.
Belone belone: *Agulla* f.
Blenniidae (família): *Bavosa* f.
Blennius ocellaris: *Pixaleto* m.
Boops boops: *Boga* f.
Callionymus maculatus: *Cutxo* m.
Cepola rubescens: *Ceba* f.
Carcharodon carcharias: *Peix can* m.
Centrolophus niger: *Ritxola de fondal* f.
Centroporus granulosus: *Peix ferraro* m.
Chelon labrosus: *Llissa vera* f.
Chromis chromis: *Castanyola* f.
Citharus linguatula: *Llengua* f.
Clupea harengus: *Areng* m.
Conger conger: *Grongue* m.
Coris julis (masc): *Catzo de re* m., *Donzella* f.; Coris julis (fem.): *Donzella de terra/ d'escoll* f.
Coryphaena hippurus: *Llampuga* f.
Dactylopterus volitans: *Cotx* m. (*Rondinel·la* f. ?)
Dasyatis sp: *Falcona* f.
Dentex dentex: *Déntol* m.
Dicentrarchus labrax: *Llop* m.
Diodon hystrix: *Peix pal·la* m.
Diplodus annularis: *Esparrall* m.

Diplodus puntazzo: *Morruda* f.
Diplodus sargus: *Sàrag* m.
Diplodus vulgaris: *Esvariada* f., *Sant Antoni* m.
Engraulis encrasicolus: *Anxuva* f.
Epinephelus guaza: *Txèrnia* f.
Etmopterus spinax: *Monjo* m., *Peix ferraro* m.
Eutrigla gurnardus: *Cutxo* m.
Exocoetus volitans: *Peix volador* m.
Gaidropsarus mediterraneus: *Dona de muru* f.
Galeorhinus galeus: *Canesca* f.
Gallus callarias: *Bacallà* m.
Gobius sp. (i altres gòbids): *Matxoni* m.
Helicolenus dactylopterus: *Rascassa de fondal* f.
Hippocampus sp: *Cavall marí* m.
Labrus sp.: *Tordo* m.
Labrus bimaculatus: *Paunessa* f.
Labrus viridis: *Grívia* f.
Lamna nasus: *Cabutxatu* m., *Peix esbrillo* m.
Lepadogaster lepadogaster: *Ataca-escoll* m.
Lepidopus caudatus: *Peix fuetu* m.
Lepidotrigla cavillone: *Cutxo* m.
Lithognathus mormyrus: *Mabre* m.
Liza aurata: *Mújol* m.
Liza ramada: *Llissam de clapà* m.
Liza saliens: *Llistró* m.
Lophius sp.: *Gallinassa* f.
Merluccius merluccius: *Merlutsu* m.
Micromesistius poutassou: *Estocafís* m.
Mobula mobular: *Mutju rai/raiu/raro* m.
Mola mola: *Peix lluna* m.
Mugil sp.: *Llissa* f.
Mugil cephalus: *Llissa de marina* f.
Mullus sp.: *Trilla* f.
Muraena helena: *Morena* f.
Mustelus mustelus: *Palumbu* m.
Myliobatis aquila: *Monja* f.
Naucrates ductor: *Peix fànfaro* m.
Oblada melanura: *Oblada* f.

Odontaspis ferox: *Peix can* m.
Ophisurus serpens: *Colora marina* f.
Oxynotus centrina: *Peix porc* m.
Pagellus acarne: *Besuc* m.
Pagellus bogaraveo: *Oquions* m., *Paragot* m.
Pagellus erythrinus: *Pagell* m.
Pagrus pagrus: *Pàragu* m.
Peristedion cataphractum: *Curri-curri* m.
Petromyzon marinus: *Ambisua* f.
Phycis sp.: *Mòllora* f.
Polyprion americanum: *Txèrnia* f.
Prionace glauca: *Verdarola* f.
Psetta maxima: *Rumbo* m.
Pteromylaeus bovinus: *Falcona de arena* f.
Raja asterias: *Escrita arenosa* f.
Raja batis: *Escrita de arena* f.
Raja clavata: *Escrita pedrosa* f., *Escrita d'escolls* f.
Raja miraletus: *Escrita llisa* f.
Raja oxyrinchus: *Escrita de àliga* f.
Rhinobatos rhinobatus: *Peix guiterra* m.
Sarda sarda: *Palamida* f.
Sardina pilchardus: *Sardina* f.
Sardinella aurita: *Alatxa* f.
Sarpa salpa: *Salpa* f.
Sciaena umbra: *Gorball* m.
Scomber japonicus: *Caval·la* f.
Scomber scombrus: *Agerto* m.
Scomberesox saurus: *Castanyolel·lo* m.
Scophtalmus rhombus: *Rumbo* m.
Scorpaena porcus: *Rascassa* f.
Scorpaena scrofa: *Capó* m.
Scyliorhinus canicula: *Gat* m.
Scyliorhinus stellaris: *Bardola* f., *Gatibardo* m.
Seriola dumerilii: *Ritxola* f.
Serranus cabrilla: *Serrà* m.
Serranus scriba: *Barqueta* f.
Solea vulgaris: *Palaia* f.
Sparus aurata: *Orada* f.

Sphyraena sphyraena: *Al·lutsu* m.
Sphyrna zygaena: *Peix martell* m.
Spicara flexuosa: *Júcula* f.
Spicara maena: *Mata-soldat* m., *Mèndola* f.
Spondyliosoma cantharus: *Càntera* f.
Squalus acanthias: *Peix ferraro* m.
Squalus blainvillei: *Peix ferraro* m.
Squatina squatina: *Esquadro* m.
Symphodus sp.: *Roncal* m.
Symphodus doderleini: *Fraliarju* m.
Symphodus mediterraneus: *Fraliarju* m.
Symphodus roissali: *Pitarotsa* f.
Symphodus rostratus: *Trombeter* m.
Symphodus tinca: *Pitarotsa* f.
Syngnathus acus: *Fusil* m.
Thalassoma pavo: *Pauna* f.
Thunnus thynnus: *Tunnu* m.
Torpedo sp.: *Tremolosa* f.
Trachinus araneus: *Aranya cabutzuda* f.
Trachinus draco: *Aranya* f.
Trachurus trachurus: *Sorell* m.
Trachynotus ovatus: *Peix llama* m.
Trigla lucerna: *Cutxo* m.
Trigla lyra: *Òrgan* m., *Cutxo* m.
Trigloporus lastoviza: *Cap-ronyús* m.
Trisopterus minutus capelanus: *Figa* f.
Umbrina cirrosa: *Ombrina* f.
Uranoscopus scaber: *Brèvede* m.
Xiphias gladius: *Peix espada* m.
Zeus faber: *Peix de Sant Pere* m.

— Dubtosos:

Clupea [Sprattus] sprattus: *Saquet* m.
Katsuwonus pelamis: *Arú*
Solea kleini / Microchirus ocellatus / Buglossidium luteum / Monochirus hispidus: *Palaiola*. f.
Sparisoma cretense: *Capó de fondal* m.